

*Samlare i Sverige af
konstföremål antiqviteter,
kuriosa och rariteter
af olika slag*

Träffas, trivs och täfla om läckerbitarna på

FRIIDSAM SAMLARMARKNAD

uthi stapelstaden Götheborg.

Lördag 27 mars 10-17 Söndag 28 mars 10-16.

ANNO 1993

**FRIIDROTTENS HUS VID
SLOTTSKOGSVALLEN**

**Arrangör: MÄSSMEDIA, BOX 2130,
433 02 PARTILLE**

TEL. 031-26 70 90 Fax: 031-26 16 37

Prospekt beställes från arrangören

*FRIIDSAM SAMLARMARKNAD har ett rent
nationellt syfte, det att föra samlare i Sverige af
konstföremål, antiqviteter, kuriosa och rariteter af
olika slag i närmare beröring med hvarandra
samt att dymedelst lifva samlarhågen inom
svenska landamären och befordra möjligheterna
till utbyte och förvärf af samlarföremål.*

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Föreningens kansli:

Banérgatan 17 nb

115 22 Stockholm

Tel 08-667 55 98

(onsdag - torsdag kl 10.00 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Box 5405

114 84 Stockholm

Postgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

SNT utkommer under

första veckan i

februari - maj,

september - december

Prenumeration: helår 125:--

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Tel 08-783 94 00

Redaktör:

Monica Golabiewski Lannby

Manuskriptgranskare:

Lars O Lagerqvist

Annonsör:

Kjell Holmberg

Tel 0292-303 45

(kvällstid och helger)

Annonspriser:

1/1 sida (151×214 mm)	1.800:--
2:a omslagssidan	2.200:--
omslaget 4:e sida	2.500:--
2/3 sida (99×214 mm)	1.250:--
1/2 sida (151×105 mm)	1.000:--
1/3 sida (47×214 mm)	700:--
1/4 sida (72×105 mm)	500:--
1/6 sida (47×105 mm)	350:--
1/12 sida (47×50 mm)	175:--

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginal alt manus och

gärna skiss.

Sändes till SNT, adress enl ovan.

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik kommer att avböjas

Tryck:

Masterprint Sätteri & Tryckeri AB

ISSN 0283-071X

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Program 1993

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Banérgatan 17 nb. Tag buss nr 44 eller 54 eller T-bana till Karlaplan.

Februari 23 Lars O Lagerqvist berättar om Gustav Vasas penningpolitik.

Mars 25 "Den svenska historien". Denna största satsning någonsin på en historisk utställning öppnar som vi meddelat 21 mars. Genom ett speciellt tillmötesgående kan SNF få en specialvisning redan torsdagen den 25 mars kl 17.30. Den beräknas ta ca 2-2 1/2 timmar. Samling utanför *Historiska museet*, Narvavägen (hörnet Linnégatan), Stockholm, kl 17.25. Guide: Lars O Lagerqvist. Avgiften (som är 30 kr, annars 50) gäller även för det följande besöket på *Nordiska Museet*. Visningen beräknas vara avslutad kort före kl 20. **Obligatorisk anmälan till kansliet senast 18 mars.** Den som vill och orkar delta i ett samkväm i SNF:s lokaler efteråt anger också detta.

April 21 Föreningens auktion.

From 1993 kommer SNT att ges ut i åtta nummer per år. Detta ger större frihet att vid behov utöka antalet sidor istället för att spara manus till dubbelnummer. Varje nummer kommer även i fortsättningen att innehålla minst 24 sidor.

Kansli

Besökstid 10.30-13.00 onsdag och torsdag, OBS ny adress.

Semesterstängt: Midsommar - 1 september samt jul- och nyårshelgerna.

Innehåll SNT 1 · 93

	Sid
Mynt på St Barthélemy 1784-1878 (9).....	4
Valsverksprägling i Sverige under 1500-talet	10
Numismatisk Frågesport	13
Frågespalten	13
Ett par mynträkningsmaskiner från 1908	14
Myntförordningen 1594	15
Borgenär från 1832.....	15
Utställningar	15
Bank i butik	15
Återupplivad S:t Stanislaus	16
Personalia	17
En ny skara av tidiga svenska myntsamlare.....	18
Recensioner	20
Auktioner & Mässor	22
Myntnytt	22
Föreningar	22

Omslag

Myntförordningen år 1594. Foto: Kungl Biblioteket. Se artikel sid 15.

Mynt på St Barthélemy 1784-1878 (9)

Kontramarkeringar 3

Av Frank Olrog

Detta är den tredje artikeln om kontramarkeringar. Liksom de två föregående har även denna granskats av *Kenny Eckardt, Ralph C Gordon, Bob Lyall* och *Edward Roehrs*. Jag vill här framföra mitt tack till dessa fyra experter som bidragit med viktiga synpunkter och bla försett mig med annars svåråtkomliga fotografier. Jag vill också tacka *Jørgen Sømod* för hans upplysningar om Ludvig Bramsen och om forskningsresultat beträffande de falska dansk-västindiska kontramarkeringarna.

I artikeln om styvern (SNT 1988:8) behandlas kronkontramarkeringarna på dessa små mynt. Däri liksom i Olrog 1973, 1978 och Ahlström 1980 påpekas, att den enda säkert daterbara kronkontramarkeringen är den från 1834 på Cayenne 2 sous, 1 stuiver 1822 för Curaçao samt diverse andra småmynt (fig 1). Att här upprepa fakta och teorier från styverartikeln vore slöseri på tidskriftens utrymme. Typschemat ur Olrog 1978 som överensstämmer med det i Ahlström 1980 bör emellertid medtagas (fig 2).

Så vitt är känt uppträder de första St Barthélemy-kontramarkeringarna i samlarsammanhang i en svensk auktionskatalog från 1857. Ur denna citeras följande:

''1038. 1789. Cayenne 2 Sous. k.
1038½. 1789. Cayenne, 1 Sous.
kontramarkerade på
S:t Barthelemy.''

Beskrivningen ''Cayenne, 1 Sous'' verkar besynnerlig. Förmodligen har katalogmakaren trott att en Curaçao-stuiver var en halv Cayenne 2 sous. Ett sådant misstag är lätt att göra eftersom den förra är ungefär hälften så stor som den senare. Om dessutom styvern är mycket nött, vilket ofta är fallet, är felet lättförståeligt. Säkert kan man utgå ifrån att detta är äkta kontramarkeringar av 1834 års typ (fig 1a och b).

Falska kronkontramarkeringar Tidiga förfalskningar

En omvärdering måste göras av vissa kron typer. I första hand gäller det nr

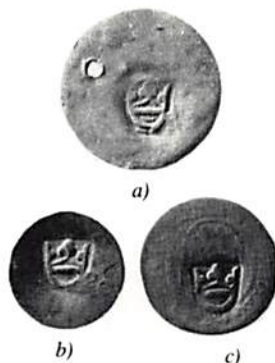

Fig 1. 1834 års krona:

- a) Cayenne 2 sous.
- b) Curaçao stuiver 1822.
- c) Danmark 2 skilling 1677.

10-13. Dessa finns på USA-cents och på högre valörer än styver. Expertisen är numera enig om att dessa är falska.

I det följande är ibland angivet visst antal kända exemplar. Detta gör inte anspråk på exakthet. Flera finns säkert. Här avses dem som jag känner till. Det kan ge en uppfattning om sällsynthetsgraden.

År 1878 utkom *Die Jules Fonrobert'sche Sammlung überseeischer Münzen und Medaillen*. Det var den kände mynthandlaren Adolph Weyl i Berlin som gav ut detta märkliga arbete. Den blev omedelbart referensverk för alla ''überseeischer Münzen''. För de västindiska serierna behöll den sin ställning till omkring 1914, då Howland Wood publicerade sin *The coinage of the West Indies* i *The American Journal of Numismatics*. Dock bör nämnas att TG Appelgren så sent som i februari 1947 i ''Bernhard Olofsons Myntsamling'' hänvisar till Fonrobert.

Fem St Barthélemy-kontramarkeringar redovisas hos Fonrobert (fig 3). Av dessa är tre säkert falska. Nr 7756 är en kronkontramarkering på ena hälften av en spansk-amerikansk 2 real (fig 4b). Samma mynt återkommer i Appelgrens auktionskatalog 12/11 1912 (JO Wedbergs samling). Därefter finner man det i G Cavallis

Tidigare artiklar har införts i
SNT nr 1, 2, 6, 8:1988;
8:1989; 1, 8:1991; 3:1992.

Svenska kopparskiljemynt (1927) och hos Sven Svensson (1936). Nu ingår det i Kungl Myntkabinettets (KMK:s) samlingar.

Nr 7757 har en liknande krona på en spansk real 1803 (fig 4a). Den är avbildad och ägs av The American Numismatic Society (ANS) i New York. Dessförinnan förekommer den i New York-firman Bangs & Co:s auktionskatalog 4/2 1885.

Nr 7758 är en krona typ 14 på en dansk 2 skilling 1677. Detta är sannolikt samma 2 skilling som ägs av KMK (fig 1c). Den är äkta.

Nr 7759 är en Cayenne 2 sous 1789 som det inte finns anledning att misstro.

Nr 7760 är en USA cent 1802. Flera cent-mynt 1802 är kända och det finns två kron typer med detta år (fig 5d och 7a).

Cut-myntet, realen 1803 och centen 1802, måste betraktas som falska. De saknar all trovärdighet. Enligt författningar, protokoll och rapporter var det endast styvern som kontramarkerades med en krona.

Gordon har i en uppsats *Fonrobert's West Indian Coins - some Observations* i Christensens auktionskatalog 27/4 1979 en annan uppfattning. Han skriver nämligen bla: ''If we accept the hypothesis that the Fonrobert collection was formed prior to the fabrication of modern frauds in the West Indies cut- and counterstamped series - as this writer does -'' I ett brev av 30/9 1991 har han dock något ändrat inställning. Han skriver: ''I used to believe that Fonrobert was too early to contain modern frauds. But there are certainly some, especially in the Danish West Indies countermarked. This leads me to be quite dubious about the St Barts crown stamped cut piece, but I can't say I've given the matter much thought'' (fig 4b).

Underkänner man cut-myntet så följer de övriga med i fallet. För när-

Fig 2. Typschema.

varande finns det endast fyra kända mynt med denna krona (typ 13). Det är de två Fonrobert-mynten, en USA cent 1808 (fig 4a-c) samt en guilder 1809 för Essequibo & Demerara.

I Weyls auktionskatalog 4/1 1887 finns 1 cent 1808. Samma valör och år återkommer i Wedbergs samling 1912, hos Cavalli 1927 och hos Boberg 19/10 1931. Den finns nu på KMK. Eftersom någon annan kronkontramarkerad cent 1808 ej är känd, kan man tämligen säkert utgå ifrån att det är fråga om samma exemplar.

I Hess 11/5 1908 (nr 2516) och i J Schulman 1/3 1909 (nr 1457) beskrivs en kronkontramarkerad guilder 1809 för Essequibo & Demerara. Utan tvekan är detta samma mynt som nu finns hos ANS.

Dessa förfälskningsvaror torde vara de äldsta och gjorda på 1870-talet.

Nästa stora verk innehållande St Barthélemy-mynt är *Histoire Moné-*

taire des Colonies Françaises av E Zay. Den utkom i Paris 1892 och är berömd för sina många förfälskningsvar. Lyall uppskattar antalet till omkring 50%!

Zay upptar fyra kronkontramarkeringar nämligen:

1. 2 sous de Cayenne;
2. 2 skil. suédois (skall vara danois, i Zay 1890 står danois);
3. Un sol de Louis XVI;
4. 1 cent des Etats-Unis.

Cayenne-myntet är avbildat och är av typ 2. Av denna är 14 exemplar kända och av dessa har fyra anträffats på St Barthélemy. Enligt uppgift kom ett av dessa mynt "out of a plant pot in the island!" Alla är på Cayenne 2 sous. Jag anser denna kontramarkering vara äkta trots att några exemplar kan synas vara för litet nötta för att vara helt trovärdiga. Äktheten bekräftas av Lyall som 1983 undersökte bla Zays sam-

ling i Paris. Även silvertesten som behandlas nedan styrker äktheten.

2 skillingen är dansk och från 1761 med krona av typ 10. Den behandlas nedan i samband med andra mynt med denna krona.

Hittills har endast tre 1 sol-mynt med krona kommit fram. De har årtalen 1783, 1789 och 1791. Alla är av typ 12 (fig 5c). Denna grupp är förhållandevis stor. Förutom dessa tre kan man redovisa USA-cents (11) med årtalen 1798, 1802, 1803, 1805 och 1807, silvermynt med högre valör än styver (5), Cayenne 2 sous (5) samt några udda mynt (2) (fig 5a-h).

Det finns starka skäl till misstro mot denna kronotyp, främst för att den förekommer på omotiverade silvermynt. Lyall undersökte i Paris en spansk real 1801 (fig 5b) och en cent 1802 med denna kontramarkering. Centen är av allt att döma nr 4 i Zays samling. Han fann att realen var närmast i stämpelglans och att inga spår av nöting fanns varken på mynt eller kontramarkering. Cent-myntet var nött men både kontramarkeringen och dess fränsida saknade spår av nöting. Hans slutsats är att de är falska.

KMK äger två piastrar, båda präglade i Mexiko med denna kontramarkering. De har årtalen 1804 och 1805. Första kända tillfälle en kronkontramarkerad piaster dyker upp är i Weyls auktionskatalog 21/11 1887. Något årtal är ej utsatt, endast som tidsangivelse "Karl V" (1788-1808). Särskilt är detta ett av KMK:s exemplar. Samma text återkommer i Weyls *Nuismatiska Korrespondenz* 1888, No. 63-65. Piastern 1804 redovisas innan den kommer till KMK hos Appelgren 9/3 1915, Lagerman 5/7 1922 och slutligen Svensson 1936 (fig 5a).

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

Schwedische Besitzungen in Westindien. (seit 1784.)

St. Barthelemy, Insel.

7756. Auf der kleineren Hälfte einer spanisch-amerikanischen Peseta Carl IV. ist auf dem Hinterkopf des Königs eingeprägt. $27 \frac{1}{12}$ mlm. 2,55 gr. E²

7757. Derselbe Gegenstempel auf einem unter Carl IV., 1803 in Madrid geprägten Real. 20½ mlm. 2,86 gr. E¹.

7758. Derselbe Gegenstempel auf einem unter Christian V. 1677 geprägten dänischen 2 Skillingstück. 18½ mlm. 0,90 gr. E²⁻³.

7759. Derselbe Gegenstempel auf einem Cayenne-Doppelsou Ludwig XVI. von 1789. 22½ mlm. E²⁻³.

7760. Derselbe Gegenstempel auf einem Ver. Staaten-Cent von 1802 (No. 453 dieses Buches). 28½ mlm. E².

Fig 3. Fonroberts St Barthélemy-mynt.

Det har framhållits att det inte skulle ha varit lönsamt att förfälska kronkontramarkeringar. Detta stämmer knappast. I Weyls *Correspondenz* 1888 kostar piastern 20 Mark. Detta kan jämföras med priser i samma katalog på följande mynt i ungefär samma kvalitet:

Karl XI 2 Mark 1671	2:25 Mark
Gustav II Adolf Osnabrück dukat	20:— "
Fredrik I rdr 1743,	
1748	5:— "

Överhuvudtaget var St Barthélemy-mynten tidigt förhållandevis värdefulla. KMK äger tex en dansk 2 skilling 1712 med krona av typ 8. Från Holmbergs katalog 1897 nr 29-31 kunde man köpa den för 5 kr. Detta låter billigt.

Jämför man med priser på andra mynt från samma tid och firma får man en annan syn. Norska specier från 1847, 1849, 1850 och 1864 kostade 4 kr 50 öre stycket och 50 öre 1862 blott 25 kr. Den danska 2 skillingen 1712 återkommer i november 1943 hos Appelgren (25 kr), i augusti 1954 hos Hesselblad (50 kr) och hamnar 1972 via Almer i Örebro på KMK.

Ytterligare en spansk piaster med krona typ 12 finns i Meili 1910. Den har årtalet 1808 och för kontramarkeringen hänvisas till en i Madrid

Fig 4. Tidiga förfälskningar. Typ 13:

- a) Mexiko 1 real 1803 (ANS),
- b) Cut-mynt (KMK),
- c) USA 1 cent 1808 (KMK).

präglad 2 realer 1759 som avbildats. Denna finns nu på ANS och har blivit mycket utnyttjad som illustration (Wood 1914, Raymond 1942, Mazard 1954 och Burzio 1956).

Det är inte klarlagt om Fonroberts cent är av typ 11 eller 12. Typ 12 är det mest troliga. Det saknas bild på Weyls piaster, men man kan förmoda att den också tillhör typ 12. Om detta är riktigt skulle också denna kronotyp

ha tillkommit under 1870-talet eller i varje fall före 1887.

Kronotyp 10 (fig 6) har länge ansetts dubiös. Den återfinns på sju mynt, nämligen 2 realer 1808 Potosí (privat), mexikansk real 1780 (KMK), mexikansk ½ real 1781 (Bibl Nat, Paris), USA 1 cent 1797 (KMK) och 1800 (Ford 1989), dansk 2 skilling 1761 (Bibl Nat, Paris) samt en Cayenne 2 sous (KMK). Till denna grupp har också räknats en Cayenne 2 sous och en sou marqué (båda KMK), fast kontramarkeringarna är avvikande (fig 6e).

Alla dessa kontramarkeringar gör ett mycket dåligt intryck. Lyall har undersökt ½ realen och 2 skillingen. Han skriver om den förre: "The coin is VF but there is no wear on the cmk or the reverse of the countermark." Om 2 skillingen sägs att den också har "no wear on either side of the countermark". Hans slutsats är att de är falska. 1 cent 1800 hos Ford 1989 placerades i nr 232 under rubriken "Modern forgeries".

Centen 1797 har sålts på J Schulmans auktioner 26/9 1904, 23/2 1914 och 21/10 1935. Realen finns i de två senare katalogerna. Båda mynten hamnade hos St Barthélemy-entusiast Sten Simonsson (1891-1983). De tillhör nu KMK. 2 realen 1808 slutligen återfinns i Bank Leu's i Zürich auktionskatalog 24/10 1990. Den har fått omdömet "Probably a concoction".

Liksom typ 13 och 12 är även typ 10 tidig. Den danska 2 skillingen finns både hos Zay 1890 och 1892. Förfälskningarna kan alltså bestämmas till före 1890.

Kronotyp 11 finns på endast tre mynt, nämligen USA 1 cent 1800 och 1802 samt Cayenne 2 sous (fig 7). Den första centen föreligger i staniolavtryck bifogat ett brev av den 23/2 1900 till KMK från Møntsamlerforeningens i Köbenhavn förman Harald Tofte. I brevet anhålles om uppgifter beträffande myntet. Skrivelsen förvaras på ATA.

Centen 1802 återfinns i den wieniska firman Dorotheums katalog 7/5 1963 och därefter i Jess Peters auktion 5/1 1972. Den tillhör nu en privatsamlare. Cayenne 2 sous har tillhört ovannämnde Sten Simonsson och finns nu på KMK. Kronan är mycket lik typ 10. Eftersom det tidigaste belägget är 1900 kan man misstänka att de är samtida med dessa.

Fig 5. Tidiga förfälskningar. Typ 12:
 a) Piaster 1804 (KMK),
 b) Spanien real 1801 (Paris),
 c) 1 sol 1789 (KMK),
 d) USA 1 cent 1802 (KMK),
 e) Danmark 2 skilling 1715 (KMK).

Det är alltid allvarligt att förklara gamla, välkända objekt som falska. I synnerhet är detta fallet då erkända numismatiker accepterat dem. Troligen företogs det ingen egentlig forskning på St Barthélemy-området. Man godtog helt enkelt det utbud som mynthandlarna erbjöd. Misslyckade försök har gjorts att få tag på Weyls och Fonroberts egna anteckningar. Kanske skulle man däri kunna finna leverantörerna till de suspekta mynten.

Möjligen kan man se en parallell mellan dessa tidiga förfälskningar och de falska dansk-västindiska kontramarkeringarna. Jørgen Sømod har konstaterat att hos Fonrobert finns dylika. De förekommer också hos Weyl 1887 och i andra tyska kataloger under tiden 1878-1908. Sømod kallar dessa förfälskningar "tyska". (Möntsamlaren 2/1992).

En annan typ av dansk-västindiska förfälskningar kallar han "franska". Med största sannolikhet är dessa fabricerade i Frankrike. Den kände danske samlaren Ludvig Bramsen (1847-1914) vistades i Paris under 1870-talet. Sømod har påvisat, att Bramsen försåg både museer och samlare med dylika objekt. Det är emellertid osannolikt att han haft vetskap om att det var förfälskningar han distribuerade. Ludvig Bramsen var en mycket framstående person. Han var politiker och hög försäkringsdirektör. Han var tom inrikesminister under några år. Inom numismatiken var han högt uppskattad. Bramsen var en av stiftarna 1885 av "Möntsamlarforeningen i Kjøbenhavn" eller, som den senare hette, "Den numismatiske Forening i Kjøbenhavn". Han "räddade" också föreningen under en svår kris 1897-98. Han skapade en stor medaljsamling från Napoleontiden som beskrivs i ett referensverk i tre band (1904, 1907 och 1913). En så seriös numismatiker kan knappast med berätt mod ha sysslat med förfälskningar.

Fastän det svensk-västindiska materialet är betydligt blygsammare än det dansk-västindiska finns anledning att göra jämförelser. Typerna 13 och 12 framträder först hos Fonrobert och Weyl 1887. Även om typ 12 också förekommer hos Zay kan man rubricera dessa två typer som "tyska".

Typ 10 finns första gången hos Zay 1890. Likheten med typ 11 är så påfallande att de båda förefaller höra ihop. Första kända mötet med denna typ är det danska brevet av år 1900. Typerna 10 och 11 bör således kallas "franska".

Sena förfälskningar

Det finns en tämligen stor grupp falska kontramarkeringar från senare tid. De förekommer första gången i bild i Ray Byrnes uppsats *The coinage of St. Barthelemy* i den amerikanska *The Numismatic Scrapbook* för november 1965. Dessa förfälskningar torde ha tillkommit på 1950-talet och har alltid betraktats med misstro. De påminner om typ 12 men har en spetsigare sköld. Både silver- och kopparmynt samt cut-mynt har drabbats av denna krona (fig 8).

Den dyker då och då upp i kataloger med mer eller mindre korrekt text. Gibbs 1966 presenterar en engelsk $\frac{1}{2}$ penny från George II (nu i KMK). I *Eight Reales and Pesos of the New*

Fig 6. Tidiga förfälskningar. Typ 10:
 a) Potosi 2 reales 1808 (privat),
 b) Mexiko 1 real 1780 (KMK),
 c) Mexiko $\frac{1}{2}$ real 1781 (Paris),
 d) USA 1 cent 1797 (KMK),
 e) Cayenne 2 sous (KMK).

World av Carlos Elizondo Jr, San Antonio 1971, finns en praktfull spansk piaster 1809. Två granna piastrar 1803 och 1807 avbildas i Jess Peters katalog 15/6 1973, men de gick tillbaka efter påpekanden. Christensen har några gånger haft med objekt av detta slag men i regel reserverat sig för dem. 25/1 1974 är en engelsk $\frac{1}{2}$ penny 1806 avbildad med texten "C/M is probably a modern counterfeit". 28/3 1975 gäller det en Washington & Independence cent 1783, som dock ej försetts med varningstext. 7/4 1978 får en $\frac{1}{2}$ penny från George III epitetet "Style of the cmk suggests that this is a private issue".

Fig 7. Tidiga förfalskningar. Typ 11:
a) USA 1 cent 1802 (privat),
b) Cayenne 2 sous (KMK).

Fig 8. Sena förfalskningar. Typ 12:
a) England $\frac{1}{2}$ penny George II (KMK),
b) Cut-mynt (privat).

Fig 9. Sena förfalskningar. Typ 10:
a) Mexiko 2 realer 1784 (KMK),
b) Potosí 1 real 1808 (KMK)

KMK köpte för några år sedan en mexikansk 2 realer 1784 och en 1 real 1808 från Potosí med vetskap om att de hade falska kronor. Det är förfalskningar av troligen mycket sent datum (fig 9). Samma krona förekommer i en auktionskatalog 17/4 1991 från *Arte y Colecciones, S. A.* i Madrid. Här är det en Potosí 2 realer 1790 och en Mexiko 2 realer 1807. Kontramarkeringarna påminner om typ 10 eller 11 men kronans sidspetsar är mer bågformade. Missfostren presenteras diplomatiskt som "Con resello Caribe".

Samtida förfalskningar

Förfalskningar av annat slag är de som tillverkats för att cirkulera. De har ett numismatiskt intresse. I Västindien hade förfalskarna en god marknad. På St Barthélemy vittnar flera proklamationer om myndigheternas kamp mot myntförfalskningar. Inte bara guld- och silvermynt efterapades utan även styvrarna.

De äkta styvrarna var av billon. Cayenne 2 sous, Curaçao stuivers och flera europeiska staters småmynt präglades i detta låghaltiga silver. Det var just dessa mynt som kronkontramarkerades på den svenska ön.

För att få en uppfattning om vilka typer i typschemat som kan misstänkas vara samtida förfalskningar har 28 exemplar analyserats med rönt-

Analysresultat				
Testnr	Typ	Mynt	% silver	Nötning
1	1	Troligen Cayenne	35.9	Mycket nött
2	1	” ”	30.0	” ”
3	2	Cayenne 1789	40.4	Ganska ”
4	3	” 1786	0	Något ”
5	3	” 1789	0	” ”
6	3	” 1789	0	” ”
7	3	” 1782	30.8	” ”
8	3	” 1789	33.6	” ”
9	4	” 1782	24.7	” ”
10	4	” 1789	30.6	” ”
11	5	” 1789	37.3	” ”
12	6	” 1782	0	Ganska ”
13	6	” 1782	0	” ”
14	8	”	30.1	Mycket ”
15	8	Sol Marqoi	32.4	” ”
16	10	Cayenne 1789	0	Något ”
17	10	”	0	” ”
18	11	” 1782	25.9	” ”
19	12	” 1789	0	” ”
20	14	”	28.4	Mycket ”
21	14	”	34.4	” ”
22	14	Troligen Cayenne	30.5	” ”
23	14	” ”	33.4	” ”
24	14	” ”	33.7	” ”
25	14	” ”	35.1	” ”
26	14	” ”	36.4	” ”
27	14	?	42.6	” ”
28	15	?	0	” ”

Något nött = 01-1+; Ganska nött = 1-1?; Mycket nött = 2-4

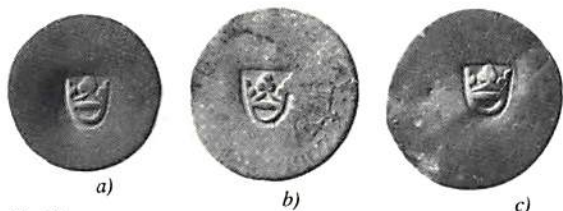

Fig 10:
a) Typ 1 (testnr 2), b) Typ 8 (testnr 13), c) Typ 14 (testnr 25).
Nog är de bra lika varandra!

genfluorescens (XRF). Man kan tycka att antalet är för litet för att ge ett säkert resultat. Tyvärr har tillgängligt material varit begränsat men förhoppningsvis kan man framdeles göra ytterligare analyser.

Man kan utgå från följande tre regler: 1. Äkta kontramarkering finns på äkta mynt; 2. Samtida falsk kontramarkering finns på falskt mynt; 3. För samlare gjord kontramarkering kan finnas på både äkta och falska mynt. Vid bedömning av kontramarkeringar måste man också ta hänsyn till myntets nötningsgrad. Ju "snyggare" ett mynt är desto större anledning till misstro.

I analysresultatet har endast silverhalten redovisats (referens silver 99,99 %). Förekomsten av koppar och zink har i detta sammanhang mindre betydelse.

De kronkontramarkeringar som ovan kallats "tidiga förfalskningar" (typerna 10-13) förekommer på både äkta och falska Cayenne 2 sous. Båge sortererna är ganska vanliga (se Avsnitt 4, SNT 1988:8). De exemplar som undersökts (4 st) är mycket "snygga" (fig 2:12 analysnr 19, fig 6e analysnr 17, fig 7b analysnr 18).

I typschemat finns det två som på blotta utseendet kan hänföras till samtida förfalskningar. Typ 9 är primitiv. Den har vikts ihop och uträtats igen. Kanske den vikts för att kastas i havet, vilket var ett vanligt sätt att bli av med falskmynt. Typ 15 är om möjligt ännu primitivare. Analysen visar också att den saknar silver. Båda är kända i endast ett exemplar. Den första styvern förekommer i Hans MF Schulmans auktionskatalog 18/11 1965. Den andra tillhörde Simonsson och finns nu på KMK (fig 2:9 och 15 testnr 28).

Förutom dessa två kan typ 6 rubriceras som samtidig förfalskning. Av denna krona är endast tre exemplar kända, varav ett kommer från ön. Det enda typ 7-myntet företer så stora likheter med dessa att det troligtvis tillhör samma grupp. Som synes av analysresultatet finns inga spår av silver i dessa mynt (fig 2:6, testnr 12 T och 13).

Krontyp 3 ger anledning till tveksamhet. Av fem exemplar är tre falska och två äkta! Några av dessa är ganska nötta men andra är misstänkt "snygga" (fig 2:3, testnr 8). Jag misstänker att detta är förfalskningar gjorda för samlare. Man bör dock göra ytterligare undersökningar.

Av typ 4 har endast ett exemplar analyserats. Myntet är äkta. 8 Cayenne 2 sous och 1 dansk 2 skilling finns registrerade. De flesta är ganska nötta men det finns undantag (fig 2:4). För närvarande kan inga misstankar riktas mot denna typ.

Typ 5 finns i fyra kända exemplar, alla Cayenne 2 sous. Av dessa kommer två från St Barthélemy. Även om

detta inte är något bevis på äkthet så är det ett starkt indicium. Det enda testade myntet är äkta. Helt säkert kan man dock inte vara. I varje fall uppvisar tre en ganska ringa nötningsgrad (fig 2:5 testnr 11).

Typ 1, 8 och 14 är alla på billonmynt. Någon tvekan om dessa kontramarkeringars äkthet föreligger inte. De är alla mycket nötta. Kronorna är så snarlika att man kan säga att de är varianter av samma krona (fig 10).

Av typ 1 har jag sett 8 stycken. Något modersmynt kan ej urskiljas. De ser ut som om kronan präglats på opräglad platt. Detta observerade redan Appelgren.

Av typ 8 har 14 mycket nötta exemplar noterats, varav 8 på Cayenne 2 sous, 2 på diverse mynt samt 4 på helt utnötta mynt.

74 styvror av typ 14 är redovisade, alla mycket nötta. Av dessa är 16 Curaçao stuivers, 8 Cayenne 2 sous, 10 diverse länders mynt och 40 på helt utnötta mynt.

Typ 2 har behandlats ovan i samband med Zays samling.

Bedömningen av kronkontramarkeringarna kan således sammanfattas sålunda: Typ 1 och 2 - äkta; Typ 3 - troligen falsk; Typ 4 och 5 - äkta; Typ 6 och 7 - samtida förfalskningar; Typ 8 - äkta; Typ 9 - samtida förfalskning; Typ 10-13 - tidiga förfalskningar; Typ 14 - äkta; Typ 15 - samtidig förfalskning.

Slutligen vill jag framföra mitt tack för utförda analyser till Anna Svärth och Mille Törnblom vid Riksantikvarieämbetets analysenhet.

Litteraturförteckning: Se SNT 1991:8. □

Prenumerera på årsset och jubileumsmynt från Norge, Danmark och Finland genom oss.
Även utgåvor från hela världen.
Sedlar. Polletter.
Listor skickas gratis.

NORRTÄLJE MYNT AB
Box 4, 761 21 Norrtälje
Tel. 0176-168 26, Fax 0176-168 56

SELINS MYNTHANDEL AB
Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmarken

Öppettider
Vardagar 10.00 - 18.00
Lördagar 10.00 - 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

Valsverksprägling i Sverige under 1500-talet

Av Hans Menzinsky och Sonny Serrestam

Inom den numismatiska världen finns många intressanta områden att studera. Ett av dessa är tillverkningstekniken.

Valsverksprägling är en teknik som i mitten av 1500-talet kom att användas för myntframställning. Den har sitt ursprung från slutet av 1400-talet då Lionardo da Vinci (1452-1519) konstruerade ett slätvalsverk.

Första gången tankarna på att prägla mynt med hjälp av valsverk väcktes var av greve Reinhard zu Solms-Lich, som vid riksdagen i Augsburg 1550/51 lade fram ett förslag för rationalisering av myntframställningen. Förslaget gick ut på att myntbilderna graverades eller punsades in direkt på valsarna. Den ena valsens fick då en negativ bild av det färdiga myntets åtsida medan den andra fick myntbildens framsida. Stor noggrannhet krävdes då valsarna monterades i valsstolarna. Valsarna var förbundna med varandra genom kugghjul som var placerade på de förlängda valstapparna. Om kugghjulen ej kom i rätt ingrepp innebar detta att de färdiga mynten blev snedpräglade, som vi ofta kan se på Gustav II Adolfs och drottning Kristinas kopparmynt. Mellan de båda valsarna infördes tenen som färdigställdes i slätvalsverket. Tenen har där valsats till rätt tjocklek och bredd. När tenen passerat mellan valsarna och fått sin positiva bild av myntet klipptes eller stansades dessa ut. Därefter var mynten färdiga för leverans till kronan som på den tiden var den huvudsakliga beställaren.

Det första kända tryckverket (som det också kallades) har enligt vissa källor sitt ursprung från Hall i Tyrolen 1565. Intresset var svagt för förslaget, bl a befarade myntmästaren minskade inkomster.

Valsar från detta tidiga tryckverk finns bevarade, och på dessa kan man se att olika bilder finns graverade på en och samma vals (fig 1-2).

Andra källor ger vid handen att det första brukbara tryckverket fanns i Zürich 1558 med Hans Vogler som konstruktör och finansierat av greve Jakob Stampfers. På 1570-talet konst-

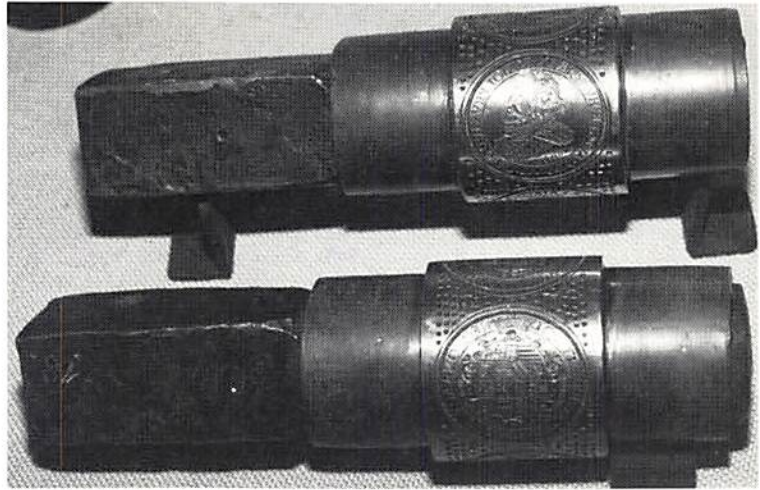

Fig 1. Valspar med två olika talermynt från Hall i Tyrolen 1566. Ur konsthistoriska museets samlingar i Wien. Foto liksom följande Hans Menzinsky.

ruerade polacken Hans Suppel ett handdrivet tryckverk (fig 3) till bröderna Jan och Kasper Göbel från Königsberg resp Danzig, vilka arbetade som myntmästare i Marienburg. Kasper Göbel var senare på 1570-talet myntmästare vid myntverket i Köpenhamn. Riga fick sitt första valsverk 1588 men endast för småmynt, tre groschen och mindre.

De tidiga handdrivna tryckverken var naturligtvis mycket praktiska att använda, då konstruktören eller myntmästaren kunde resa runt och demonstrera den nya maskinen samt låta sig anlitas av kungar och furstar (fig 4).

Den person som med stor sannolikhet införde tryckverket i Sverige är Matthias Hintze, som kom från Tyskland (Lübeck?). I riksregistratret finns en befallning till en fogde, Nils Ingesson i Västerås, "att han förordnar samme mijntmestere." Denna är daterad Svartsjö 22 okt 1573. Samma befallning "Att förfordre thenn myntmester som är i Westeråhs att han motte komme till arbetis" upprepas den 11 nov 1573 till Peer Lyderson. Tydligt har en viss irritation före-

kommit då det tagit så lång tid. Så rent teoretiskt är det möjligt att produktionen igångsattes redan 1573. Hintze, som just kommit till Sverige, är troligtvis vår första stilgjutare (boktryckare).

Det först nämnda tryckverket hade sina nackdelar. Om en bild skadades måste hela valsens kasseras. Detta kan vara en av orsakerna till utvecklingen av fickvalsverket (*Taschenwerk*). Konstruktionen byggde på att valsarna

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930*

Wasagatan 42
III 20 STOCKHOLM
Tel 08-11 08 07

Fig 2. Detaljbild av fig 1 med fyra myntbilder på Ferdinand som både hertig och konung. Stämplarna 0° och 90° på valsens.

var fyrkantiga och hade urgröpningsar på två sidor, sk fickor. I dessa placerades stamparna (fig 5-6), som sticker ut så långt att de i centrum bildar ett segment på två av valsens fyra sidor. Att utnyttja alla fyra sidorna skulle göra valsarnas mittparti till en bräcklig vara. Nackdelen var att maximalt två mynt per valsvarv erhöles jämfört med en vals som försågs med myntbilder runt hela periferin. När så tenen förs in mellan valsarna kommer den bara att matas vid de tillfällen då stamparna på övre och undre valsens möts, däremellan står tenen stilla.

Det var lättare för gravören att tillverka dessa lösa stamper än att stå och punsa samt eftergravera direkt i valsens. Den efterföljande härningen krävde stort yrkeskunnande, då ett misslyckande medförde arbetsmäsigt olika konsekvenser. Naturligtvis krävdes även stor noggrannhet vid inställning av valsarna för att ett fullgott resultat skulle erhållas.

Om vi studerar Johan III:s 2-öresmynt med året 1574 skall vi finna att dessa har samma stampkombination. Vidare kan vi se att många är kantexemplar, vilket tyder på att tenen varit för smal. I Levins förteckning över Johan III:s mynt finns två varianter upptagna med året 1574

(nr 375-376), varav nr 376 endast var känt i ett exemplar (Oldenburg 517). När det finns så få bevarade varianter tyder detta på att högst två stamper varit i verksamhet och att tillverkningen skett i tryckverk av fickvalstyp.

Från år 1575 finns en intressant ten bevarad som består av tre 1-öresmynt. Den upptäcktes i början av 1960-talet hos en antikhandlare i Stockholm. Trots att mynten är i dåligt skick är de identifierbara (Levin 463).

Även dessa mynt kan då vara tillverkade i ett fickvalsverk. Då kommer frågan, var har detta ägt rum? Det står Stockholm på mynten, men det gör det även på 2-öresmynten från Västerås, så det är ingen garanti för att tillverkningen skett där. Däremot vet vi att Hintze finns i Stockholm 1575. Utgår vi från detta skulle det innebära att det är första gången ett tryckverk använts i Stockholm.*

Vår främste allroundnumismatiker genom tiderna, TG Appelgren, gjorde en iakttagelse som gäller hertig Karls markmynt från Nyköping 1586-1587, och då speciellt 2-markerna, som har spår av valsverksprägling genom att de är svagt böjda och i vissa fall även svagt S-formade sett från myntets rand. Vidare kan konstateras att samtliga undersökta exemplar (23 st) har stämpelställning 0°.

Det finns bevis för att dessa mynt verkligen tillverkats i fickvalsverk tack vare en ur flera synpunkter intressant räkning till hertig Karl från bössmeden Mattias Scheuw daterad 5 nov 1586. Där finns en post med följande lydelse: "Ytterligare vidare urholkat de två valsar i vilka man sätter de stora stämplarna till daler och halvdaler (kostnad) 2 MK" (mark). Av denna uppgift kan vi sluta oss till att det rör sig om ett fickvalsverk.

Sebastian Schoras, hertig Karls myntmästare i Nyköping 1586-1587, kom till Sverige 1586 efter att ha varit myntmästare i Stettin sedan 1582. I ett brev daterat Stockholm 1590 skriver han till hertig Karl, "att han under tre år varit sysselsatt med uppförande av tre valsverk, men nu var så utblottad att han önskade betalning för dessa." Hur det gick med betalningen vet vi inte, men de tre valsverken har uppenbarligen varit avsedda för myntverket i Stockholm där Schoras vistades 1588-1590 (1589 i Uppsala). Beställare var hertig Karl, vars intresse för ett eget myntverk inom sitt hertigdöme avtagit efter kungavalet i Polen 1587, då brorsonen Sigismund III valdes till konung. Samma år, dvs 1590, som ovan nämnda brev skrevs lämnade Sebastian Schoras Sverige för en tjänst som myntmästare i Polen. Någon valsverksprägling för hertig Karls eller Sigismunds räkning i Stockholm känner vi inte till.

Varför valsverkspräglingen enligt fickvalsmetoden upphörde i Sverige

Fig 3. Handdrivet fickvalsverk från 1570-talet i Polen.

Se även Sonny Serrestams artikel i SNT nr 1 1990 s 4-7, *Modeller av tre myntpräglingsmaskiner. Deras historia och funktion.*

*Lagerqvist uttalar som sin uppfattning, att tenen kom från Västerås, som till stora delar revs och grävdes upp på 1950-60-talen. Se Västerås som myntort. Historiska nyheter 48, 1990 sid 18-19.

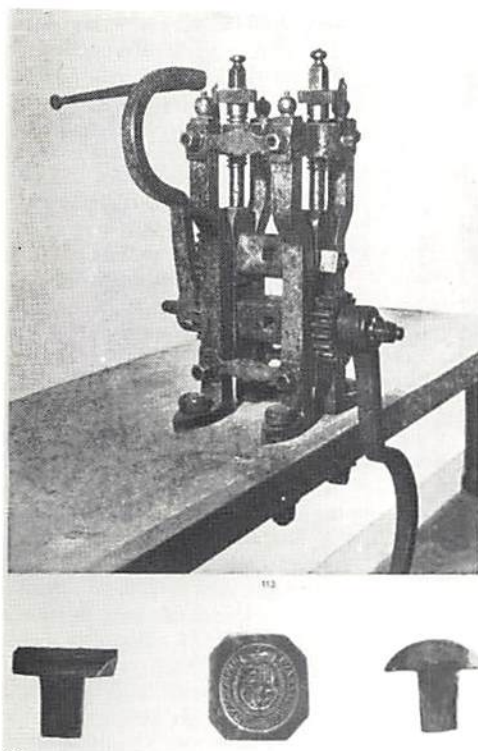

Fig 4. Handdrivet fickvalsverk från 1500-talets senare del. Bilden ur boken "The art craft of coin marking." Förlag Spink & Son 1988.

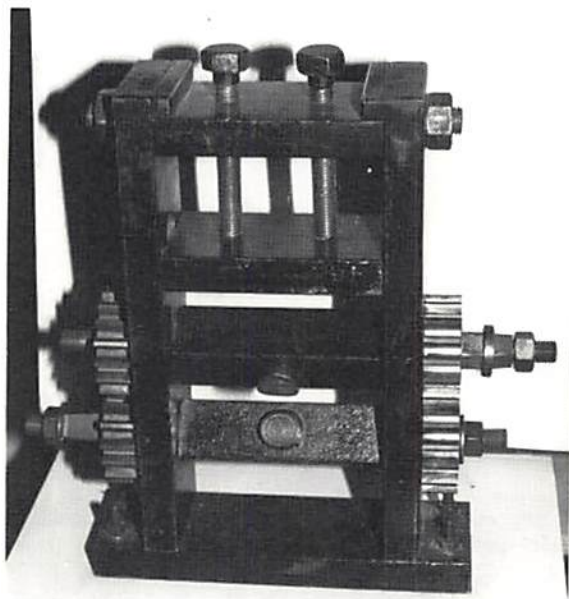

Fig 5. Modell i naturlig storlek (ca 1 m hög) av handdrivet fickvalsverk. Ur konsthistoriska museets samlingar, Wien.

vet vi inte bestämt, men den var dyrbar och kanske också olönsam. När den återupptogs var det enligt metoden att myntbilden inpusades direkt i valsens, vilket skedde i Nyköping och Säter 1625 samt i Arboga 1626. Då framställdes endast kopparmynt. Valsverkspräglingen upphörde i Sverige tidigt 1709 och inte 1715 som vi ibland ser i den numismatiska litteraturen. Därefter tillverkades kopparmynten till största delen i manuella slaggverk. Myntningen i Avesta pågick till 1832, då myntverket lades ner. I Stockholm användes det sk stöt- eller skruvverket förprägling av silver- och guldmynt samt en mindre del kopparmynt.

Litteratur mm

P Bamberg: Weitere Nachrichten zum maschinellen Münzbetrieb des Grafen Reinhard zu Solms. *Deutsche Münzblätter* 1935 s 317 ff.

B Bengtsson: *Svenskt stiltgjuteri före år 1700*. Stockholm 1956.

I Collijn: Matthias Hynntz Tryckhiare. *Nordisk Tidskrift för bok- och biblioteksväsen* XVII 1930 s 153-157.

Översikt av det svenska boktryckets historia. Uppsala 1924.

Svensk Boktryckerihistoria under 1400- och 1500-talen. Stockholm 1947.

G Ekström: Myntmästaren Sebastian Schoras samt myntningen i Upsala och Stockholm 1589. *NNÄ* 1952 s 55-94.

NNÄ 1979-80 Kungl Myntkabinettets Årsberättelse 1979, s 231-233.

O Johannsen: *Die geschichtliche Entwicklung der Walzwerktechnik*. Düsseldorf 1929.

A Levin: Johan III:s mynt. *Numismatiska Meddelanden* nr XI.

E Lundmark: *Svenska Slöjdfören:s Tidskrift* 1921.

Å Meyerson: Till valsverkspräglingens historia i Sverige. *NNÄ* 1939 s 161-163.

E Person [Gamby]: Mynt och medalj-präglingsteknik intill omkring 1800. *Kulturen* nr 1 1935 s 75-102.

N L Rasmusson: Valsverksprägling i Sverige. *Numismatiska Meddelanden* nr XXVII (1935).

C Sahlin: *Valsning inom den svenska metallurgiska industrien intill början av 1870-talet*. Stockholm 1934 s 49-87.

F Uhlhorn: Die Erfindung des Walzwerkes und seine Förderung durch Graf Reinhard zu Solms-Lich. *Deutsche Münzblätter* 1935, s 297 ff.

N Wollin: *Det första svenska stiltgjuteriet*. Uppsala 1943. □

Fig 6. Fickvalsstämpel för 1/2 taler, Österrike - Ungern, kejsar Leopold I 1658-1705. Myntort: Kremnitz. Förvärvat av Kulturen i Lund på Bukowskis auktion i sept 1906 (inv 17203).

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

REGISTER 1992

ARTIKLAR OCH NOTISER	Nr	Sid.
Braunerhielm, Thom <i>Några knappa ord om finsk medaljkonst i samband med en gåva från Sven Svenssons stiftelse för numismatik.</i>	4/5	122-125
Cedercreutz, Axel <i>Torparnas dagsverkspolletter på Kjuloholm i Finland.</i>	4/5	129-131
Dennis, Bengt <i>Sparbössor – Sparbössans historia under 2000 år. Invigningstal den 16 juni 1992. (UTSTÄLLNINGAR)</i>	6	159
Fischer, Thomas <i>Seleukidiska silvermynt förvärvade våren 1991 för Ruhr-Universitetet Bochum, Tyskland.</i>	1	10-11
Golabiewski Lannby, Monica <i>En räknepenning hittad i Bro socken i södra Uppland. Skillingtryck från 1820-talet.</i>	4/5 9/10	118-119 235
Hackl, Josef <i>Kristoffer av Bayern. (MEDALJNYTT)</i>	6	156
Hammarberg, Inger <i>Kenneth Jonsson installerad som professor. (PERSONALIA)</i>	8	207
Hamrin, Christian <i>Avvikelser i årtalsfördelningen bland ensamfunna mynt.</i>	8	206
Holmén, Bengt <i>Gunnar Holsts stiftelse för numismatik stiftad. Att starta en medaljcirkel.</i>	3 6	99 156-157
Ivanauskas, Eugenijus <i>Förfalskningar av republiken Livlands kopparschillingar. Rättelse.</i>	1 2	12-13 23
Jonsson, Kenneth <i>Erik Knutsson eller Erik Eriksson? Tidigmedeltida depåfynd på Gotland. (& N-G Nydolf)</i>	4/5 9/10	104-106 220-223
Knutsson, Christer <i>Wexiö gymnasii myntkabinets tillkomst.</i>	7	168-174
Lagerqvist, Lars O <i>Gustav III 1792 • 1992. En raritet i Dresdens myntkabinett. Om falska soveraigns. (MYNTNYTT) Ulla Westermark avtackad. "Sessling" funnen i Estlands svenskbygder. Tore Almqvist 1906-1992. (PERSONALIA)</i>	2 2 2 4/5 7 9/10	34 37 46 119 181 225
Leimus, Ivar <i>Åbomynt i ett estniskt depåfynd.</i>	6	150-151
Lind, Lennart <i>Domitianus myntförbättring – moral eller ekonomi?</i>	9/10	216-219
Lindberger, Elsa <i>Gustav III och Herkules.</i>	4/5	120
Lundmark, Arne <i>TG Appelgren – några minnesbilder.</i>	3	62-65

	1992	Nr	Sid
Mortensen, Morten Eske <i>George Stephens: en ivrig møntsamlere. (FRÅN LÄSEKRETSEN)</i>		9/10	238
Nordin, Anders <i>Om en pollett anno 1699. (FRÅGESPALTEN)</i>		8	206
Nordlind, Ulf <i>Ny årsmötesmedalj. (MEDALJNYTT)</i>		4/5	133
Nydolf, Nils-Gustaf <i>Tidigmedeltida depåfynd på Gotland. (& K Jonsson)</i>		9/10	220
Olrog, Frank <i>Mynt på St Barthélemy 1784-1878 (8).</i>		3	56-
Påhlsson, Leif <i>"Ordensällskap" och flaggtidskrifter mm (2).</i>		1	19
<i>Ärfylliga dalamedaljer.</i>		2	36-
<i>Svenska utmärkelsestecken (2).</i>		4/5	107
<i>Kommande kongresser (5). (KONGRESSER)</i>		4/5	139
<i>Uno Lindgren – en kontroversiell heraldiker.</i>		6	154
<i>Modern medaljkonst.</i>		7	184
<i>Svenska innehavare av unionstidens norska belöningsmedaljer.</i>		8	199
<i>Motionsfloden (7).</i>		8	203
<i>Till minnet av tre ordensforskare.</i>		9/10	240
<i>Svenska utmärkelsestecken (3).</i>		9/10	247
Rådström, Börje <i>Obeskriven fattigpollett från Örebro.</i>		3	61
Sárkány, Tamás <i>Riksbankens föreskrifter om sedlar på 20 kronor.</i>		1	17
<i>Kungl Myntkabinettet till Slotsbacken. (KUNGL MYNTKABINETTET)</i>		1	20
<i>Ära och minne. Gustav III:s medaljhistoria.</i>		2	28-
<i>Europeisk monetär union inför förverkligandet.</i>		2	38-
<i>Slut på börsmonopolet.</i>		4/5	113
<i>Nya minnesmynt. (MYNTNYTT)</i>		6	158
<i>Raoul Wallenberg 80 år. (MEDALJNYTT)</i>		7	175
<i>Nya föreskrifter om rikets mynt. (MYNTNYTT)</i>		7	187
<i>Om hur man räknar konsumentprisindex i Sverige.</i>		8	204
Serrestam, Sonny <i>Nyköpingsöret 1628 med tre myntmästarmärken.</i>		7	176
Sundberg, Gunnar <i>Vår George Stephens myntsamlare? (FRÅN LÄSEKRETSEN)</i>		4/5	132
Sømod, Jørgen <i>Om polletter. (FRÅGESPALTEN)</i>		1	18
<i>Husebypoletter & George Stephens. (FRÅN LÄSEKRETSEN)</i>		1	20
<i>Dampf Schiff Caroussell AS. (FRÅN LÄSEKRETSEN)</i>		3	95
<i>To danske tegn i Kungliga Myntkabinettet.</i>		8	202
Talvio, Tuukka <i>Om tolkningen av 'Ancol' och andra förvirrade inskrifter på Olof Skötkonungs mynt.</i>		3	94
Törngren, Sten <i>Ang Recension av min bok "Kristinas ettöringar av koppar." (DEBATT)</i>		9/10	245
Ulonska, Hans-Jürgen <i>Kortfattad historik över svensktidens myntning under 30-åriga kriget. Erfurt.</i>		1	4-9
<i>Präglingar utförda i Mainz åren 1631 och 1632 för Gustav II Adolf.</i>		6	144
<i>Rättelse.</i>		7	186
<i>Wismar eller Stettin?</i>		9/10	224
Vassi, Heidi <i>Reklamsedlar.</i>		6	154
<i>Kungl Myntkabinettet – Det handlar inte enbart om pengar.</i>		8	200

	1992	Nr	Sid.
Westergaard, Bengt			
<i>Nytt fynd av romerska denarer i Halland.</i>		4/5	110-113
Westermark, Ulla			
<i>Svarta havsfyndet – ett omdiskuterat myntfynd. Äkta eller falskt?</i>		4/5	114-115
Wiséhn, Eva			
<i>En utmärkelse för en hund.</i>		2	39
<i>Tjuvgods i kyrkstall?</i>		2	40
<i>Hillska skolan i Barnängen.</i>		4/5	126-129
Wiséhn, Ian			
<i>När silver från Västena slott störtade kung Erik.</i>		1	10-11
<i>Sovjetiska lägersedlar.</i>		1	13
<i>Kring den svenska Sylloge-serien.</i>		1	14-16
<i>En bricka för stadsens besökare.</i>		1	19
<i>Vad som fanns under Dramatenterrassens golv.</i>		1	20
<i>Ett myntfynd från Glasbruksgatan i Stockholm.</i>		1	20
<i>Mynt funna vid Staffans kyrka år 1790.</i>		2	31
<i>Medaljer från några gustavianska ordenssällskap.</i>		2	32-34
<i>Rättelse.</i>		3	98
<i>Vad en sedel döljer.</i>		2	35
<i>Kyrktjuvar i Västergötland i forna tider.</i>		2	41
<i>En Wedgwoodmedaljong över Gustav III.</i>		2	41
<i>En utdrag ur Ulrika Eleonora dy:s bouppteckning år 1742.</i>		2	42-43
<i>Arbetet med ett fullständigt Inventarium.</i>		2	45
<i>Finska Lawntennisförbundets guldnål.</i>		3	61
<i>Problemet med att finna en god tecknare.</i>		3	65
<i>När Hildebrand blev "garde des médailles" vid Rikens Ständers Bank.</i>		3	90-93
<i>Vikingatida (?) mynt under altaret.</i>		4/5	106
<i>Trädgårdsmästaren och kung Eriks skatt.</i>		4/5	115-116
<i>Något om tillståndet i Kungl Myntkabinetet efter Liljegrens död 1837.</i>		4/5	116-117
<i>Medeltidsskatten från Vejby torvmosse.</i>		4/5	121
<i>Offerkällan i Rydaholms socken.</i>		4/5	125
<i>När mynt och fornsaker skulle ställas ut på världsutställningar.</i>		6	152-153
<i>Tidig användning av metallsökare.</i>		7	171
<i>Medaljer av guldsmeden Carl Troselius.</i>		7	182
<i>Karl Knutssons finansiella bekymmer.</i>		7	183
<i>Förändringen från kapitalism till kommunism – Ryssland 1917-1923.</i>		8	192-198
<i>Kungabild på bronsknapp.</i>		8	199
<i>Entrémärke för deltagarna i olympiaden 1908.</i>		8	204
<i>Idrottsklubben Hephata 100 år.</i>		9/10	223
<i>Industrimiljöer på tidiga aktiebrev.</i>		9/10	226-228
<i>Alfred Nobels tankar om medaljer och ordnar.</i>		9/10	228
<i>En tidig tidningsartikel om tryckning av sedlar i utlandet.</i>		9/10	229
<i>Arbetsföreningarnas medaljer.</i>		9/10	232-234
<i>Brunnspolletter från Stockholms slott.</i>		9/10	236-237
<i>Något om Mynttorget under Gustav III:s tid.</i>		9/10	239
<i>Bestagtagna skyttemedaljer.</i>		9/10	239
<i>Sundsvalls skridskoklubb 100 år.</i>		9/10	245
<i>Myntfynd vid bärplockning.</i>		9/10	247
Århem, Barbro			
<i>Fynd av myntstamp från 1500-talet i Stockholm.</i>		6	155

	1992	Nr	Sid.
RECENSIONER			
Aamlid, JO mfl: <i>Priskatalog over Norges mynter 995-1991 med vurderingspriser 1992.</i> (Lars O Lagerqvist)		7	185
Beckman-Thoor, Karin & Wiséhn, Eva: <i>Myntfynd från Dalaland och Värmland. Sveriges Mynthistoria. Landskapsinventeringen 6.</i> (Eva Svensson)		6	160
Berg, Olof P: <i>Svenska blankvapen. Del III.</i> (Leif Pählsson)		1	21
Dalern. <i>Den otroliga historien om Ålands första mynt.</i> (Gunnar Hallenblad)		1	21
Ekre, Rune: <i>Om den medeltida myntningen i Lödöse.</i> (Lars O Lagerqvist)		3	97
Ferm, Olle (redaktör): <i>Kyrka och socken i medeltidens Sverige.</i> (Nils-Uno Fornander)		9/10	244
Golabiewski Lannby, Monica: <i>Ödetofta offerkällor. Barnabrunnarna och deras gåvor.</i> (Katarina Schoerner)		4/5	137
Hatz, Gert mfl: <i>Otto-Adelheid-Pfennige. Commentationes de nummis saeculorum IX-XI in Suecia repertis. Nova series 7.</i> (Sven Brahme)		3	96-97
Haykowski, Michal: <i>Henryk Bukowski. Namnet lever kvar.</i> (Ian Wiséhn)		7	185
Herschend, Frands: <i>Vikings following Gresham's law.</i> (Nils-Uno Fornander)		9/10	242
International Numismatic Commission: <i>A survey of numismatic research 1985-1990. I-II.</i> (Nils-Uno Fornander)		7	185
Klackenberg, Henrik: <i>Moneta Nostra. Monetarisering i medeltidens Sverige.</i> (Monica Golabiewski Lannby)		8	208-209
Körberg, Ingvar mfl: <i>Sparbössor. Sparbössans historia under 2000 år.</i> (Frank Olrog)		6	161
Mannspurger, Dietrich: <i>Württembergische Städte. Historische Bilder auf Münzen und Medaillen.</i> (Nils-Uno Fornander)		6	161
<i>Württembergische Fürsten. Charakterköpfe auf Münzen und Medaillen.</i> (Nils-Uno Fornander)		6	161
<i>2000 Jahre Münzgeld im Kreis Tübingen. Münzfunde, Münzprägung und Münzverkehr zwischen Alb und Schwarzwald.</i> (Nils-Uno Fornander)		9/10	242
Mørkholm, Otto: <i>Early Hellenistic coinage from the accession of Alexander to the peace of Apamea (336-188 BC).</i> (Nils-Uno Fornander)		4/5	135-137
Nikula, Oscar: <i>Adolph Fredric Munck. En hovgunstlings uppgång och fall.</i> (Ian Wiséhn)		2	48
Nilsson, Harald: Se Westermark, Ulla.			
Nordlind, Ulf & Wiséhn, Ian: <i>Mynt- och medaljsamlingen vid stifts- och landsbiblioteket i Linköping.</i> (Nils-Uno Fornander)		1	21
North, Michael: <i>Geldumlauf und Wirtschaftskonjunktur im südlichen Ostseeraum an der Wende zur Neuzeit (1440-1570).</i> (Nils-Uno Fornander)		2	47-49
Ordenshistorisk Tidskrift. Utgivet af Ordenshistorisk Selskab. (Leif Pählsson)		8	208-209
Persson, Sune: <i>Palestinas och Israels sedelhistoria 1914-1989.</i> (Ian Wiséhn)		3	97
Pressler, Ernst: <i>Schraubtaler, Schraub- und Steckmedaillen aus vier Jahrhunderten.</i> (Nils-Uno Fornander)		8	209
Pählsson, Leif: <i>Patriotiska Sällskapets och Pro Patrias belöningsmedaljer. Samlarnytt 1991/5.</i> (Lars O Lagerqvist)		1	21
Talvio, Tuukka: <i>Royal Coin Cabinet, Stockholm. Part IV. Anglo-Saxon coins, Harold I and Harthacnut 1035-1042.</i> (Kenneth Jonsson)		9-10	242-244
Tillander, Herbert: <i>Från torparson till hovjuvelerare. En familjekrönika.</i> (Ian Wiséhn)		9/10	244
Törngren, Sten: <i>Kristinas ettöringar av koppar.</i> (Bertel Tingström & Lars O Lagerqvist)		6	160-161
Westermark, Ulla & Nilsson, Harald: <i>Sylloge Nummorum Graecorum. Sweden II. The collection of the Royal Coin Cabinet, National Museum of Monetary History, Stockholm. Part 3 Attica – Lesbos.</i> (Nils-Uno Fornander)		1	21
Wiséhn, Eva: Se Beckman-Thoor, Karin.			
Wiséhn, Ian: Se Nordlind, Ulf.			

Numismatisk Frågesport

vid SNF:s julfest 9 december 1992 i de nya lokalerna på Banérgatan 17 i Stockholm. Svar i nästa nr av SNT.

1. Vi har upplevt många omvälvningar i världen under senaste tiden – inte minst monetärt. Nya stater har bildats och nya valutor införts.

I vilken stat infördes för några veckor sedan valutan med namnet KARBOVANETS?

1. Vitryssland
 ×. Georgien
 2. Ukraina

2. Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik, som instiftades 1963, har som självskrivnen ordförande – vem?

1. Kungl Myntkabinetets chef
 ×. SNF:s ordförande
 2. Sthlm:s universitets rektor

3. Vårt nya tiokronorsmynt har snabbt blivit populärt och spritt.

Hur många 10 kr-mynt präglades med årtalet 1991?

1. 66,6 milj
 ×. 86,5 milj
 2. 106,5 milj

4. Många svenska kungar före Erik XIV hette också Erik men ordningstalet används inte lika allmänt.

Vår kanske mest bekante Erik är nog Erik den helige (Erik Jedvardson). Vilket ordningstal skulle han haft om man utgår från att Erik XIV är rätt?

1. IX
 ×. X
 2. XI

5. 10 000 kr är en mycket sparsamt utgiven sedelvalör i Sverige. Den har endast introducerats två gånger. När?

1. 1925 och 1955
 ×. 1935 och 1956
 2. 1939 och 1958

6. Hur många olika 1000 kr-mynt i guld har givits ut i Sverige?

1. 3
 ×. 4
 2. 5

7. Medeltida mecklenburgska mynt har ofta ett kännetecknande huvud avbildat. Vilket?

1. Häst
 ×. Tjur
 2. Lamm

8. Två berömda svenska numismatiker är förknippade med staden Skövde. Den ene föddes där, den andre verkade hela sitt verksamma liv där. Vilka var de två?

1. T G Appelgren, G Cavalli
 ×. I A Bonnier, E Areen
 2. D Holmberg, B Hyckert

9. Abraham och Jakob Momma utgav i mitten av 1600-talet polletter med bokstäverna AIM i omskriften på åtsidan. För vilket bergverk gavs polletterna ut?

1. Sala silvergruva
 ×. Svappavaara Kopparverk
 2. Stora Kopparbergs kopparverk

10. Vem porträtteras på SNF:s senaste utgivna medalj?

1. E Brenner
 ×. H F Antell
 2. L Holmgren

11. Under drygt 120 år präglades svenska besittningsmynt i Reval (numera Tallinn). Under Erik XIV och Johan III fortsatte man att prägla valörer från den tid då Reval hörde till livländska ordensstaten – mark, ferding, 2- och 1-schilling samt penning. Vad motsvarade en ferding i mark?

1. 1/2 mark
 ×. 1/4 mark
 2. 1/8 mark

12. För att förhindra förfälskning av sedlar förses ofta dessa med ett mönster, som ritas av en maskin, med mycket små variationer. Vad kallas denna metod?

1. guillaumemetoden
 ×. guilloumetoden
 2. guillochetmetoden

13. Till nobelpristagarna utdelas Nobelmedaljen i guld vid ceremonin i december i Stockholm. A Nobel avbildas från vänster på åtsidan. Vem är konstnären bakom medaljen?

1. E Lindberg
 ×. C Milles
 2. S Nilsson

LYCKA TILL MED FRÅGORNA!

Torbjörn

FRÅGESPALTEN

En mystisk 10-öring

Foto: Fritz Engström

Denna 10-öring från 1950 har som synes mindre diameter och en hög kant. Enligt utlåtande från Myntverket 91-01-08 är det orsakat av mekanisk åverkan, vilket ju är rimligt eftersom felet skulle ha krävt att myntstamparna vore avvikande. Saken är den att jag funnit två ytterligare 10-öringar från 1950, med samma märkliga utseende. Detta leder naturligt till följande följdfrågor.

- 1) Vem och med vilket syfte gjorde denna märkliga åverkan?
- 2) Vet någon i SNT läsekrets mer om denna avvikelsets uppkomst?

Med vänliga hälsningar
Martin Wetmark

Myntverkets yttrande:

Ert brev daterat 1990-12-27

Vi har undersökt det översända 10-öresmyntet och funnit:

- 1) Vikten är 1,44 g (fordran 1,44 ± 0,07)
- 2) Diametern är mellan 14,42-14,51 mm (fordran 15,00 ± 0,06)
- 3) Kantjockleken är mellan 1,61-1,68 mm (fordran 1,14 ± 0,06)
- 4) Valstjockleken är i rätt område.

Myntet är sannolikt präglat på myntverket men i ett senare skede utanför myntverket utsatts för mekanisk åverkan.

På något sätt har randen pressats in och materialet förflyttats upp på kanten. Observera den runda profilen på randen.

Vi sänder myntet i retur.

Med vänlig hälsning

AB TUMBA BRUK

MYNTVERKET

Materialkontrollen

C-A Fredriksson

Redaktionen ber sin bildade läsekrets om en kommentar.

SNT har
fortfarande låga annonspriser
Utnyttja det!

Ett par mynträkningsmaskiner från 1908

Att räkna pengar är både tidsödande och besvärligt, särskilt när det gäller att räkna andras. Gör ett försök en gång med att räkna 15.000 mynt så får ni själv prova. Även om ni kommer upp till den ganska stora hastigheten av hundra mynt i minuten får ni arbeta i 2½ timmar i sträck och hela tiden hålla uppmärksamheten spänd och tankarna klara. Därtill kommer lättheten att räkna fel och den hygieniska synpunkten. Dessa aspekter gjorde att varuhus och banker ganska tidigt sökte efter något effektivt hjälpmedel.

År 1908 fick en norsk uppfinnare, Bjarne Cranner, patent på en maskin som var särskilt avsedd för kassörer och kassörskor i de stora varuhusen och bankerna. Reklamen löd: "Man öser med fulla händer pengar, blandade om hvarandra ned i tratten och på vägen ordna dessa sig och komma ut sorterade hvar och ett i sitt bestämda fack." Fig 1.

En svensk uppfinnare, MG Fröberg, konstruerade en annan typ av räkningsmaskin som han kallade "Adjutor" Fig 2. Den tillverkades på Marcus Larssons automobilfabrik. Försäljningsrätten för Europa hade Andrew Hollingworth & Company. Reklamen berättade att den nya maskinen utträttade 9 à 10 gånger mer arbete än den dugligaste mynträknare och är till sin konstruktion så enkel att den kan skötas av ett barn. I samband med den snabba räkningen fanns på Adjutor anbragt en sinnrik anordning för myntens sortering under det att räkningen pågick utan att hastigheten i någon mån därav minskades. På maskinen kunde man dessutom fästa en tillhörande paketeringsanordning, vilken under räkningens gång i pappershylsor paketerar och automatiskt uppdelar varje myntsort till önskat antal, tex 100 st 10-ören = 10 kr osv. Naturligtvis kunde inte alla mynt räknas på samma maskin under pionjärtiden. Men Adjutor hade kommit så långt att man på en och samma maskin kunde räkna 1-kronor, 50-öringar, 5-öringar och 2-öringar samt på en annan maskin 25-öringar, 10-öringar och 1-öringar. För vissa länder, som hade alltför avvikande myntstorlekar mot våra egna, tillverkades särskilda maskiner. I inget fall var det dock nödvändigt att begagna mer än två olika. För affärer med mycket stor tillgång av smärre mynt förenades båda räk-

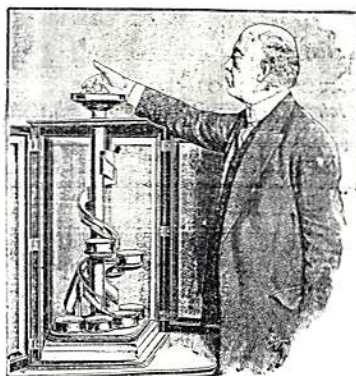

Fig 1. Den norske uppfinnaren Bjarne Cranners mynträknare från 1908.

maskinerna på ett stativ, i vilken en liten elektrisk motor om 1/16 hästkraft fanns inmonterad för driften. Med en sådan anordning kunde som mest 800.000 mynt räknas dagligen med en kraftkostnad av 25 öre.

I Stockholm användes den nya apparaten bland annat av Stockholms gasverk, Skansen, Nya ångslupsaktiebolaget, Södra spårvägsbolaget, hamburgerbryggeriet, S:t Eriks bryggeri och flera banker.

År 1908 var Barnens dag-insamlingen aktuell och man beslutade att räkningen av samtliga inkomster vid Barnens dag skulle utföras av en dubbel mynträkningsmaskin. Arbetet räknade man skulle hinnas på ett par dagar med två à tre personers betjäning. Som jämförelse kan nämnas att samma arbete år 1907 tog i anspråk fem personer under ca tio dagars tid.

Fig 2. Räknemaskinen Adjutor.

Hur arbetet gick till berättade en tidsningsartikel i en Stockholmstidning 1908:

Barnens-dagspengarna räknas.

En ny myntsorteringsmaskin i bruk.

Det är tydligen mer besvärligt att räkna de pengar som bössorna inbringade på Barnens dag, än det var att samla in dem. Det senare tog två dagar, medan det förra blir ett arbete som torde komma att räcka fyra veckor. Och det oaktadt man har tre maskiner till hjälp.

På tisdagen gjorde jag ett kort besök i Barnens dags koppar-, silver- och byxknappsgruva vid Kungsträdgårdsgatan.

Ett förskräckligt skramlande mötte en långt ned i trappan. Ljudet kom från de tre räkne- och sorteringsmaskiner, som dagen i ända äro i gång för att sortera den illa svarta efterlingen från den blanka riksdalern, och afskilja allt mynt, som stoppats i bössorna, och som ej är "gångbart", såsom plåtbitar, knappar, utländska pengar, hårnålar och allt annat.

En af maskinerna surrade i väg som ett tröskverk, men något ändå mera kompliceradt. Den både sorterade och räknade pengarna, ehuru den sorterade endast ett slags mynt åt gången.

En annan såg ut som en barnvagg, en sådan där af gammal modell, som går på medar och som finns att se på Skansen och vid den stod två stackars män och vaggade i sitt anletes svett, men utan att sjunga någon vaggvisa. Denna underliga apparat uppgafs tillhöra spårvägsbolaget.

Den tredje maskinen var däremot mer intressant, icke minst därför att den nu pröfvades för allra första gången.

Den är konstruerad af en verkmästare Littorin vid Separator och förefaller särdeles praktisk och enkel. Mynten gå här in genom en tratt till en matare, som för in dem i en roterande cylinder, där de passera i en spiral och falla ut genom hål i cylindern, afpassade för hvarje mynts storlek. Meningen är att kombinera denna apparat med en räknemaskin, på hvilken fullbordande en annan verkmästare vid Separator, Nyström, för närvarande arbetar.

I ett angränsande rum finna vi ett bord fylldt med ännu outtagna vinster i tomblan och i ett tredje arbete en del damer med Barnens dags räkneskaper.

Och i dessa tre rum spatserar Barnens dagsöfversten fram och åter i blåa skjortärmar, tömmande penningsäckar, undersökande byxknappar, kontrollerande att allt går rätt till.

Men efter Barnens dagsgeneralen Zethræus söka våra ögon förgäves. Nåja, han har all anledning att hvilat på sina lagrar, i all synnerhet som det mest ansträngande arbetet kom på hans lott.

Myntförordningen 1594

Av alla våra äldre myntförordningar, av vilka de viktigaste trycktes redan under 1500-talet, är väl ingen så välkänd — och välbetald — som Sigismunds av år 1594, tryckt hos Andreas Gutterwitz i Stockholm (före 24 mars detta år). Den har nämligen, särskilt tillklistrat, nedtill ett blad med tre raders avbildningar av svenska mynt av de nya typer, som nu började utges efter kungens kröning i Uppsala den 14 februari.

Det intressanta är, att vi vet så pass mycket om bladets tillkomst (se I Collijn: Sveriges bibliografi intill år 1600. Bd III 1583–1599, Uppsala 1932–1933, s 179 f). Det tycks vara

Foto: ATA. Förordningen i Kungl Biblioteket, som tagit fotot.

den mångsidige Johannes Bureus — långt senare vår förste riksantikvarie (1630) — som skurit trästockarna till myntbilderna och därför i två omgångar kvitterade ut tillsammans 46 daler penningar under våren 1594. Den 26 april kvitterade bokbindaren Michael Hau 1½ daler för "de 400 mandater han klistrade tillhoppa som utsändas skulle uti alle landsändar." Därmed får vi också något så ovanligt som en uppgift om *upplagan*, i varje fall hur många kompletta förordningar som gick ut över landet, när de nya mynten skulle komma ut.

LLT

Se även omslagsbilden!

Borgenär från 1832

"Till Sedelhafvaren betalas 10,000 Rdr" står det på skuldsedeln som den lätt förklädda björnen håller i beredskap. Rovtänderna sticker fram i det belättna grin han tydligt inte kan hålla tillbaka.

I vår tid uppfattas nog björnen mest som en snäll, godtrogen och rättskaffens varelse. "Den vanliga framställningen av björnen såsom den sluge rävens lättlurade motsats strider uppenbart mot kyrkofädernas och den medeltida religiösa uppenbarelselitens åsikt, att den var ett listigt djur", skriver John Bernström i Kul-

turhistoriskt lexikon för nordisk medeltid. Björnens karaktär har alltså uppfattats på olika sätt genom tiderna.

Det avbildade kortet hör hemma i en mycket originell killelek från 1832. Att skildra Blaren som en björn utklädd till borgenär är helt unikt. De flesta av bilderna i kortleken, som är den första i Sverige litograferade leken, har en satirisk och humoristisk udd. Kortet tillverkades i Gävle av Martin Stenfelt och Per Samuel Söderbäck. Enligt en litograferad etikett på ett helark i KB kallades den "Historierade Camphio-Kort af Gefle Fabriks Tillverkning."

Ali Jerremalm

UTSTÄLLNINGAR

Stockholms museidag

Söndagen den 21 februari.

Läs mera om öppettider mm i DN:s bilaga På Stan lördag den 20 februari.

Redan 1909 överläts såväl tillverkningen som försäljningen av maskinen för hela världen till Aktiebolaget L. M. Ericsson & C:o. Patent för mynträknaren fanns då i Sverige, Norge, Danmark, Ryssland, Tyskland, Storbritannien, Frankrike, Österrike, Belgien, Ungern, Förenta staterna och Kanada.

Ian Wiséhn

Frimurareutställning i Wien

Den 17 september 1742 grundades i Wien den första frimurarelogen, "Aux trois canons". Till 250-årsjubileet invigdes den 18 september på Historisches Museum der Stadt Wien vid Karlsplatz utställningen "Freimaurer — Solange die Welt besteht" med ett omfattande material, även inlånat ifrån Sverige. Utställningen pågår dagligen kl 10.00-18.00. Inträdesavgiften är 50 schilling för vuxna. En rikt illustrerad katalog föreligger även.

L. P-n

Bank i butik

Bankverksamhet i butiker ska kartläggas. Regeringen vill också ha förslag till riktlinjer för hur sådan verksamhet ska organiseras och vilka krav man bör ställa på säkerhet och hantering av insatta pengar. Bakgrunden är att regeringen har föreslagit nya regler för banktjänster (proposition 1992/93:89).

Uppdraget att utreda bankverksamhet i butik har gått till betaltjänstutredningen, vars huvuduppgift är att utreda vilka regler som behövs för betalningsförmedling som nu står utanför finansinspektionens tillsyn. (Kommittédirektiv 1992:60, 1992:95)

TS

Återupplivad S:t Stanislaus

Republiken Polens exilregering i London, under presidenten greve Juliusz (Nowina-)Sokolnicki, återupplivade 1986 Sankt Stanislaus-orden.¹⁾

Denna instiftades ursprungligen såsom en engradig orden 1765 av konung Stanislaus II (Poniatowski) och utvidgades till fyra grader genom beslut 1815 av kejsar Alexander I av Ryssland i egenskap av Polens konung. År 1831 upptog kejsar Nikolaj I orden bland de ryska ordnarna med epitetet "kejsarlig och kunglig" och ändrade insignier. År 1839 reducerades gradantalet till tre, varav de båda lägre voro upphävda 1845–1855. Orden upphävdes (i Ryssland) 1919 av amiral Koltjaks "vita" Omsk-regering.²⁾

Det självständiga Polen hade redan 1921 återupplivat Vita örns-orden, ursprungligen existerande 1705–1795 och 1807–1813, därefter förlänad av den ryske kejsaren i egenskap av Polens konung och sedan 1831 även formellt en "kejsarlig och kunglig" rysk orden. Denna disponeras ännu av London-regeringen liksom den "legitimistiska" versionen av den 1921 instiftade orden Polonia Restituta, den sistnämnda även utdelad — med okänt årtal — på framsidan — av Folkrepubliken Polen.³⁾

Sistnämnda regim instiftade 1974 en "Polska folkrepublikens förtjänst-orden", i fem grader, för utlänningar, vilken har betraktats såsom en ny Vita örns-orden (Wesolowski, s 49 och 400–1).⁴⁾ Den första utlänningen som fick denna nya orden blev FN:s generalsekreterare Kurt Waldheim. Orden tillerkändes honom för som "erinran för det arbete han hittills nedlagt som FN:s generalsekreterare."⁵⁾

Det polska ordensväsendet behandlas i tre nyutkomna arbeten. *Polish Orders, Medals, Badges and Insignia, Military and Civilian Decorations 1705–1985* (Miami, Florida, 1986, Printing Services, Inc., 403 s, häftad \$29.50) har publicerats i exil av professorn greve(?) Zdzislaw P Wesolowski. Förutom av fyra färgplanschier består verket huvudsakligen av beskrivande text till 1380 svartvita illustrationer av ordenstecken, medaljer, olika bärbara emblem, diplom osv jämte kartor och statistik över de olika polska regimernas förlänning-

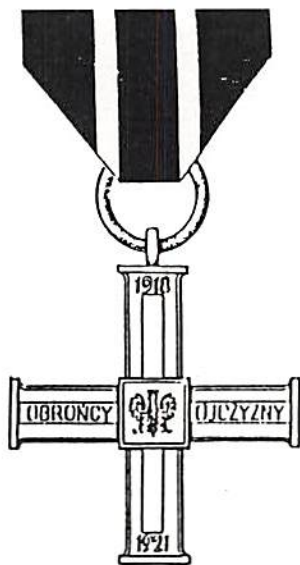

Polska Folkrepublikens Förtjänstorden, kraschan till I. och II. klassen (ordenstecken för V. klass, se *Skandinavisk numismatik* nr 3/1977, s 34 och 4/77, s 14); *Ur Monitor Polski* Nr 23 Poz. 132 s. 251 (1974).

ar 1705–1985. Förlagets adress: 3249 N. W. 38th Street, Miami, Florida 33142, USA.⁶⁾

Ett praktverk är snarare Zbigniew Puchalski & Ireneusz J Wojciechowski, *Ordery i odznaczenia i ich kawalerowie* ("Polska ordnar och utmärkelser och deras riddare"), Warszawa (Krajowa Agencja Wydawnicza — "Inlandsagenturens förlag") 1987, 176 s, 161 ill, varav merparten i färg. Icke minst av ikonografiskt intresse äro de talrika porträtten av 1700-talsriddare och museistycken av de äldre ordnarna äro legio. 1900-talsstatistiken över ordensförlänningar kompletteras med de utförliga exemplifieringarna i löptexten. Tyvärr saknas sammanfattning på något västerländskt språk. Färgåtgivningen är däremot perfekt.

År 1989 utgav Wydawnictwo Interpress, Warszawa, den behändig handboken *Polski ordery i odznaczenia* av Wanda Bigoszevska med teckningar — i färg och mycket tydliga — av Adam Jońca (ISBN 83-223-2287-9; 140 s, pappband) och utförlig bibliografi. Innehållet är uppdelat på fyra huvudkapitel, avseende 17–1800-talen, andra republiken, andra världskriget och den numera obsoleta folkrepubliken, vilken sistnämnda på 1980-talet instiftade Auschwitz-korset (1985) för tidigare koncentrationslägerfångar i Auschwitz (Oświęcim), medaljerna för deltagande i försvarskriget 1939 (1981) och för deltagande

Den siste kommunistiske presidenten (1985/9-90), general Jaruzelski, instiftade 1989 Stridskorset för de polska väpnade styrkorna i väst (1939-45) och 1990 Korset för deltagande i 1918-1921 års krig (emot Sovjetunionen!); ill efter Igor V Victorov-Orlov (Ej "Prlov"), "Two new Polish awards", *The Journal of the Orders and Medals Society of America, The Medal Collector*, Vol 42, No 8-9, August/September 1991, s 17-18.

Brita Malmer

har hedrats av den anrika Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, Paris, genom att tilldelas *Prix Duchalais*, främst för sina stora insatser beträffande de internationellt så betydelsefulla vikingatida myntskatterna. Hon mottog själv priset i höstas vid en ceremoni i Institut de France, de franska akademiernas imponerande, gemensamma palats på vänstra Seinestranden — nära La Monnaie (Myntverket), om någon skulle undra.

Redaktionen gratulerar.

Elsa Lindberger

som ägnat så mycken tid och omsorg åt de vikingatida myntfynden och alla de ut- och inländska forskarna, gick förra året i pension efter en imponerande arbetsinsats. Senast har hon bl.a. ägnat mycket tid åt "Les Vikings", den stora utställning som gjort succé först i Paris, sedan i Berlin och nu i Köpenhamn. Hon kommer att hemföra Kungl. Myntkabinettets material i vår som sista "ämbetshandling" — tyvärr får vi inte se utställningen i Stockholm, men katalogen har kommit på svenska.

Peter Berghaus

välkänd Sverigevän sedan mer än 40 år, har valts till hedersordförande för DNG (Tyska Numismatiska Sällskapet) vid dess septembermöte 1992, då han lämnade presidiet. SNT gratulerar!

Myntmuseet i Avesta

skildras av samme Peter Berghaus i *Numismatisches Nachrichten Blatt* 1992 (november), s. 300 — det invigdes, som trogna läsare nog minns, i september 1983 av konung Carl XVI Gustaf.

Lars O Lagerqvist

valdes förra året till korresponderande ledamot av Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien.

i strid i folkförsvarsstyrkorna (1983), Warszawa-upprorskorset (1981), polska folkets 40-årsminnesmedalj (1984) och Rodła-medaljen (1985); sistnämnda avser "Rodlo", dvs de forna tyska områdena Schlesien, Pommern, Warmien, Masurien och Danzig. Boken finnes även på engelska, franska och tyska.

För att anknyta till inledningen, borde i konsekvens med S:t Stanislaus-ordens återupplivande även S:t Anna-orden, ursprungligen instiftad 1735 i hertigdömet Holstein-Gottorp och officiellt sedan 1797 upptagen bland de ryska ordnarna, återupplivas av det västtyska landet Schleswig-Holstein, fn ordenslöst!

L. P.-n

1) Arthur Parr, "The Political Aspects of the Orders of St. Stanislas and Polonia Restituta", *Orders and Medals. The Journal of the Orders and Medals Research Society* (London), 28:2 (203), Summer 1989, s. 92-4. — jfr nr 28:4 (205), Winter 1989, s. 222. — London-regeringen instiftade även ett "Cross of Freedom and Independence" (*The Medal Collector*, Vol. 37:11, November 1986, s. 19-20).

2) Alan W. Hazelton, *The Russian Imperial orders* (Numismatic Notes and Monographs), New York (The American Numismatic Society) 1932, reprint Rochester, N.Y. (Babin) 1961, s. 7-8.

3) Fyra Vita Örnar förlånade av London från krigsslutet till 1979 (*Orden-Militaria-Magazin*, 8. Jg, Nr 31, August 1989, s. 14). — Ett samgående mellan de båda regimerna synes ha ägt rum vid president Walesas installation den 22 december 1990, då den siste London-presidenten, Kaczorowski, överlämnade vissa legitimitetssymboler (Bernhard Heimrich, "Walesas Besuch in Schloss Windsor beendet die Nachkriegszeit", *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 24/4 1991, s. 3); president Walesa erhöj vid sitt statsbesök i London det civila storkorset av Bath-orden, Hon.G.C.B. ("Court Circular", *The Daily Telegraph*, 24/4 1991, s. 19, vari dock ej någon polsk reciprocitet omnämnes). Jfr *The Observer*, Sunday 15 March 1987, p. 7.

4) Se även Werner Fuchs i *INFO*, 7. Jg, Nr 46, August 1986, s. 17, och 8. Jg, Nr 54, Dezember 1987, s. 42-3.

5) Kungl. svenska ambassaden i Warszawa (ambassadör Claës I Wollin) till UD Sthlm 1974-07-26, Nr 214 C 61.

6) Inför ordens 200-årsjubileum 1992 har annonserats ett nytt verk av samme förf med titeln *The Golden Book of the Cavaliers of the Polish Order of the Virtuti Militari*, bl.a. innehållande namnen på de över 26.000 mottagarna.

Även insignierna för de båda expressivt realsocialistiska Orden "Polska folkrepubliken byggare" (1949) och Arbetarförbundets orden (1949) kännetecknades av viss smakfullhet och skulle med fördel kunna återanvändas — med den krönte polska örnen i mittgloben — såsom tex ordnar för kultur- resp. arbetsförtjänst; ill efter Poul Ohm Hieronymussen, *Europæiske ordner i farver*, København 1966, s. 157, och *Wzory orderów i odznaczeń* (färgbilaga till *Monitor Polski* Nr 25, poz. 120), s. (8).

En ny skara av tidiga svenska myntsamlare

Fram till 1830-talet hade det i Sverige endast funnits en mindre skara välsituerade människor som samlat mynt. Under 1700-talet var mer än hälften av landets innevånare fattiga, dvs att de knappast kunde lägga undan medel inför sämre tider. Dessa människor kunde nog inte tänka sig att "samla" mynt, enbart för nöjes skull. Det skulle dröja fram till slutet av 1800-talet innan samlandet av mynt, konst, an-

tikviteter och liknande värdeföremål spreds till vidare kretsar.

År 1987 utkom ett arbete i Svenska Numismatiska Föreningens skriftserie – Numismatiska Meddelanden – som presenterade de flesta i den lilla exklusiva myntsamlarskaran. Boken skrevs av undertecknad samt Ernst Nathorst-Böös och heter *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet* (NM XXXVI).

Sammanlagt finns 239 samlare och numismatiker medtagna. Ytterligare ett mindre antal har vid olika tillfällen ägnats artiklar i Svensk Numismatisk Tidskrift under senare år* Nu är det dags att återigen lägga till tidigare, ej beskrivna samlare. Även denna gång sker presentationen i kortfattad form och får därför ses som en utgångspunkt för mer uttömmande forskning.

Adlerbeth, Jacob, född i Stockholm 1785 och drunknad vid Djurgården 1844. Han var förste expeditionsskriverare i Ecklesiastik-expeditionen; fornforskare och stiftare av Götiska förbundet. Vid faderns död år 1818 blev han friherre (fadern var riksantikvarien Gudmund Göran Adlerbeth, Vitterhets Historie och Antikvitets Akademiens förste sekreterare). Jacob Adlerbeth har beskrivits som "den nya, tillväxande fornforskningens mest oegennyttige och trofaste vän". Genom det av honom bildade Götiska förbundet fick han utlopp för sitt intresse för mytologi, saga, religion och arkeologi. Han blev en av de flitigaste skribenterna i förbundets skrift *Iduna* (som började utkomma 1811). Enligt Erik Gustaf Geijer var Adlerbeth "i hjertet en hemlig Rudbeckian". Under Adlerbeths ledning började förbundet samla på fornsaker och gamla mynt. Att han själv samlade på mynt förstår man av bouppteckningen efter hans död. Adlerbeths efterlämnade böcker, kartor och gravyrer samt numismatiska samling såldes efter tryckt förteckning 22 februari 1845 på Stockholms bokauktionskammare.

Billingsdahl, Johan Christian, född i Varberg 1789 och död 1848. Han var prost och kyrkoherde i Okome församling i Halland.

Billingsdahl var en mycket stor boksamlare, men hade också en stor mynt-, medalj- och porträttsamling.

Borg, Christopher, född 1779 och död 1837. Han var myntmästare, bergmästare och myntsamlare. Borg var myntmästare i Stockholm 1821-1837 med myntmästarmärket CB. När den avlidne Borgs numismatiska samlingar skulle säljas på auktion fick den

Jacob Adlerbeth, fornforskare och stiftare av Götiska förbundet – hans "götiska" namn var Rolf. Adlerbeth ansåg att förbundet borde äga fornsaker som skulle minna medlemmarna om fornstora dagar. Självgäde han bla en myntsamling.

Porträtt av okänd konstnär. Foto: Kungliga Biblioteket.

nyttillträde riksantikvarien Bror Emil Hildebrand uppdraget att skriva auktionskatalogen. Redan tidigare hade Hildebrand katalogiserat två andra privatsamlingar, nämligen bokhandlaren J Törnqvists och livmedicus JP Westrings. Den nya katalogen fick titeln: *Katalog öfver framl. myntmästarens vid Kongl. Myntet i Stockholm, bergmästaren Christopher Borgs efterlämnade utmärkta samling af svenska och utländska mynt och medaljer, som komma att försäljas å bokauktionskammaren d. 16 nov. 1839*, tryckt i Stockholm 1839.

Brokman, Torvalder, död i Stockholm i juni 1763, ca 70 år gammal. Han var isländsk translator. På Stock-

holms bokauktionskammare såldes 11 februari 1764, efter tryckt förteckning, hans efterlämnade "vackra boksamling". Katalogen avslutas med "Förteckning på några svenska medaljer uti tenn (59 st.) samlade utomlands". Brokman lär även ha haft en liten myntsamling.

Ehrling, Jonas, född i Stockholm 1745 och död 1813. Han var kyrkoherde i Husby-Rekarne, Södermanland, från 1791 och prost 1794.

I "Tal vid framledne . . . Jonas Ehrlings begravning i Husby-Rekarne kyrka d. 17 Jan. 1813 af L.E. Götlén" (tryckt i Strängnäs 1813) står det att han bla var mycket kunnig i ämnet numismatik.

Ell, Carl Daniel, född i Stockholm 1772 och död i samma stad 1843. Efter olika auditörstjänster blev Ell notarie i Handelskollegium 1803. Han var vid sidan av yrket främst en mycket stor boksamlare. Ell ägde även en medaljsamling bestående av svenska kungliga medaljer, minnespenningar över privatpersoner, Vetenskaps- och Svenska akademiernas medaljer. Dessutom hade han en mindre myntsamling som låg i ett myntschatull med sex lådor.

Fägersten, Lars Olof, född 1775 och död 1847. Han var till yrket kammarråd. Fägerstens boksamling var mycket betydande både till kvantitet och kvalitet. I samlingen ingick även böcker i ämnet numismatik samt manuskript i bla myntkunskap. Fägerstens mynt- och tavelssamling såldes 3 juli 1848.

*SNT 88:6, sid 153, 154-155; 88:9/10, sid 260-61; 90:2, sid 41; 90:6, sid 135 och 90:9/10, sid 228.

Geringius, Anders, född i Ösmo prästgård i Södermanland 1732 och död i Stockholm 1807. Han genomgick Strängnäs gymnasium och kom senare att idka handel i Stockholm samt blev hattstofferare och ledamot i Patriotiska sällskapet. Geringius ägde en "artig samling oeconomiska böcker, chronometrar, svenska chartor, snäckor, porträtt och mynt".

Grangren, Johan Peter, född 1768 och död 1831. Han var hovnotarie och klockare i Jakobs församling i Stockholm. Grangren var känd som stor bok- och myntsamlare.

Havton, Eric Reinhold, född i Västervik 1779 och död i samma stad 1848. Han var "Dykeri-Companiets commissarie" i Västervik åren 1818-1831. Havtons änka Gustafva överlämnade år 1871 till Västerviks Elementarläroverks bibliotek flera pergamentsbrev, diverse småtryck samt en myntsamling.

Humble, Carl Peter, född 1783 och död 1851. Han var fältkamrer och lär även ha varit bokauktionskommissarie under en kortare tid. Humble var känd som stor myntsamlare. Hans samling såldes 5 juni 1852.

Knös, Olof Andersson, född i Lekbergs socken, Skaraborgs län, 1756 och död i Skara 1804. Han var docent i litteraturhistoria och lektor. Knös, som var bekant med den kände fornforskaren Pehr Tham, lär ha varit mycket intresserad av ämnet numismatik. Vi vet att han sålde gamla böcker i numismatik till Drottningholms slottsbibliotek.

Kock, Carl Anton, född 1788 och död i Stockholm 1843. Han var protokollsekreterare i Justitie-revisions-expeditionen och titulerades lagman. Kock ägde en mindre mynt- och medaljsamling — från Gustav I till Karl XIV Johan. Medaljsamlingen omfattade 322 medaljer med tillhörande skåp.

Lidman, Samuel Fredrik, född 1784 och död 1845. Han var domprost i Linköping. Lidman ägde en del böcker i ämnet numismatik. Troligen samlade han även på mynt och medaljer.

Lind, Jöns, född i Karlskrona 1723 och död 1785. Han var kyrkoherde i Osby och Loshult i Skåne. Den vittre Lind hade samlat ett bibliotek av omkring 2000 böcker. Dessutom hade

Anders Geringius, hattstofferare i Stockholm och myntsamlare. Kopparstick utförd av Caton 1786. Foto: Kungliga Biblioteket.

han 300 "perspectiv-målningar" med därtill hörande spegel, 600 "estamper och porträtter", samt "ett litet cabinet af flere rikens mynt och skådepenningar, såsom han i synnerhet älskade historien, numismatiken, heraldiken och emblematiken". Om Lind finns mer att läsa i *Uppfostrings Sällskapets Tidning* 16 mars 1786.

Ljungh, Sven Ingemar, född 1757 och död 1828. Han var en framstående naturforskare och var under en kort tid en av Linnés lärjungar. År 1777 ingick han på ämbetsmannabanan. Ljungh slutade sin karriär som kronofogde i Jönköpings län och erhöll vid sitt avsked landskamreraretitel. Han var ledamot av Vetenskapsakademien. Hans bibliotek och naturaliesamlingar var bland de största som ägts av en enskild svensk. Hans efterlämnade böcker, naturalier och myntsamling skulle, efter tryckt förteckning (140 sidor) säljas 1830 på Stockholms Bokauktionskammare. Auktionen försiggick emellertid först 20 april 1833 och då i Uppsala.

Mellerborg, Claës Erik, född i Länäs socken, Närke, 1773 och död i Djasinga på Java 1828. Han var läkare, naturforskare och samlare. Efter studierna i Uppsala besökte Mellerborg en rad svenska landskap för att samla naturalser. Som underläkare vid Smålands lätta dragoner kom han 1806 till Pommern men föll samma år i fransk fångenskap. Han lärde nu känna marskalk Bernadotte och följde därefter som kirurg vid 115:e regi-

mentet den franska armén under fälttågen bla i Tyskland och Spanien. Först 1816 återvände han hem till Sverige med bagaget fyllt med naturföremål och mynt som överlämnades till Uppsala universitet och dess myntkabinett. Som läkare i Värmland fortsatte Mellerborg sina studier i naturen. Han kom slutligen att utföra två strapatsrika resor till Java åren 1826-27 och 1828. Resorna bekostades dels av friherre AG Gyllenkrok och dels av staten. Hans efterlämnade samlingar gick till museer i Lund och Stockholm.

År 1827 skänkte Mellerborg till Kungl Myntkabinettet tre stora brakteater från tysk medeltid. Dessa var funna i Närke på 1790-talet. I Vitterhetsakademiens sammanträdesprotokoll den 20 november 1827 står följande: "Upvistes en Stenkil och 3ne stora Bracteatar, allt funnet för längre tid sedan eller redan på 1790-talet i Nerike, hvilket tillika med några andra nyare mynt af Skeppsläkaren Mellerborg blifvit till academiens Samlingar öfverlemnadt, och fann academien, att, såsom de samma voro i silfver, fullkomligen motsvarade en academiens jeton, billigt, att detta dess värde af academien erlades". I Kungl Myntkabinettet fick brakteaterna inventarienummer 482 (Se även Monica Golabiewski Lannby, Myntfynd från Närke, Stockholm 1990, fynd nr 94).

Nordling, Lars, född 1714 och död 1773. Han var notarie i Embets- och Byggnads-kollegium i Stockholm. Hans vackra bibliotek, musikalien, estamper och myntsamling såldes på auktion i Stockholm "på Södermalm i hörnet av S:t Paulsgatan och S:t Mariae kyrkogårdsgränd, huset N:o 105" efter tryckt förteckning.

Sandberg, Gustaf Adolf, född 1795 och död 1832. Han var konrektor vid Skara skola. Hans samling svenska och utländska mynt och medaljer såldes efter tryckt anonym förteckning på Stockholms Bokauktionskammare 19 mars 1834.

Schnée, Michael Wilhelm, födelseåret är okänt men han avled i Stockholm 1824. Han var hov- och dekorationsmålare i Stockholm, kallades även "hoftrappsornamentör". Schnée ägde en mycket stor boksamling (över 4000 arbeten). En tryckt systematisk

RECENSIONER

Tage Kaarsted: For videnskab og kunst. Medaljen Ingenio et arti 1841-1991. With an English Summary. Odense Universitetsforlag, Odense 1991. ISBN 87 7492 801 5, ISSN 0078 3307. 395 s, ill, inb. Dkr 328,00. Pg Kbh 8 04 20 20.

Offentliga utmärkelser för vetenskap och konst torde åtnjuta en särställning i det allmänna medvetandet. Det kan därvid vara fråga om ordnar såsom den sk fredsklassen (1842) av den legendariska "Pour le Mérite" i Preussen, sedan 1958 statligt erkänd orden i Förbundsrepubliken Tyskland enligt 1957 års ordenslag, och den statliga Maximiliansorden, återupplivad i fristaten Bayern 1980, liksom den österrikiska Orden (egentligen Hederstecknet resp Hederskorset) för vetenskap och konst (1955) och de båda välkända franska "Palme académiques" och "Arts et lettres". I de nordiska länderna användas i stället medaljer – de yngsta äro Finlands Lejons ordens Pro Finlandia-medalj (1943) och Prins Eugen-medaljen (1945) – för detta ändamål, liksom tidigare i stor utsträckning i de forna tyska småstaterna och ännu i Nederländerna och Luxemburg.

I Danmark har under senare år utgivits ett antal medaljmonografier, kännetecknade av en helt annan akribi än Karl Löfströms svenska pionjärarbeten om Illis quorum (1933) och Litteris et artibus (1935). Således har politi advokat cand. jur. Lars Stevnsborg utgivit dels 1989 *Förtjenstmedaljen 1792-1839*, dels till Ordenshistorisk Selskabs 25-årsjubileum våren 1991 *En allerhøjeste Paaskønnelse. Den kongelige Bøllningsmedaille 1865-1900*, ett par månader senare följd av den kungl ordenshistoriografen professor (i modern historia vid Odense universitet)

Kaarstedts praktfulla bok med anledning av den danska "Forfattermedaillens" 150-årsjubileum den 31 augusti. Han har tidigare genom ordenskapitlet utgivit ett urval riddarebiografier, ävensom småskriften *Islandske Riddare og Dannebrogsmænd 1808-1918* (1983).

Tillkommen genom ett kungabrev ("reskript") till finansministern och redan 1846 lagd under ordenskapitlet blev således denna medalj mycket tidigare "institutionaliserad" – trots sin ursprungliga karaktär av en Konungens enskilda medalj – än sin svenska efterföljare (förutom en efemär homonym) "Litteris et artibus". Denna ägnas – liksom ett antal andra utländska motsvarigheter (jfr ovan) – en utförlig presentation, tyvärr i alltför hög grad byggande på Löfströms starkt föråldrade arbete, som ej längre bör användas utan en kritisk överprövning; tillkomståret kan således lika gärna vara 1852 som 1853 (se NL Rasmusson i *NNUM*, 1/1939:6) och den innehades icke av Jenny Lind (så ännu 1980 i *SBL*, XXIII:176), medan Selma Lagerlöf fått felaktigt tilldelningsår (1909 – unik med serafimerbandet) och medaljen borde hellre ha avbildats i nu gällande modell 1950/74.

Likheterna mellan dessa båda medaljer, som blivit alltmera nationella till sin användning och extraordinära utmärkelser (i synnerhet sedan Dannebrogorden 1951 öppnades för kvinnor), komma till uttryck i ett visst gemensamt personbestånd, även om ej förhållandet konsekvent anges. Således ha 13 av de inalles 106 kända danska innehavarna tilldelats Litteris et artibus svenska (eller personer med svensk anknytning) – förutom den ende kände innehavaren av "l & a" i silver (utan band) Abraham Lundqvist (1862) – ävenledes varit "dubbeldekorerede", nämligen Benjamin Leja (l & a 1858), Wilhelmina Neruda-Normann, senare Lady Hallé (1862),

Madame Cahier (1909), Anders de Wahl (1915), Nanny Larsén-Todsen (1928), Gertrud Pålson-Wettergren (1928 – således innehavare i 63 år, medan den 1910 avlidne tyske astronomen Galle hade l & a i 64 år!), Pauline Brunius (1931), Britta Hertzberg-Beyron, (1933), Helga Görilin-Hilton (1934), Tora Teje (1936), Hil-da Borgström (1936), Valfrid Palmgren Munch-Petersen (1941 – även Illis) och Birgit Nilsson (1973 – även GMIql8m kedja); för uttänningar gäller motsvarande förhållande betr Anna Pavlova (1927), Gabrielle Robinne (1931), Suzanne Devoyod (1931), Kaja Eide Norena (1934) och Anne-Marie Bolchesi alias Béatrice Bretty (1951). Carl Enslén (1858) hade tidigare erhållit en svensk "hovmedalj" (*Hildebrand*, II:424). Kaarsted kompletterar således den svenska medaljhistorien. Epitetet "Dame" borde ha utsatts vid namnet i rubriken (Genée-Isitt och Rutherford). Äldst vid dekoreringsen var 92-åriga Martha Graham, de yngsta 24-åriga Neruda och sedermera norske överstelöjtnanten Carl Johan Anker, då (1861) 26 år och två år tidigare dannebrogssiddare. Endast ca tre månader med den förnämliga medaljen förunnades Albert Høeberg (1949) och Erik Henning-Jensen (1954). Bland kändare innehavare märkas Storm P (1939) och "Gruk", dvs Piet Hein (1985).

Medaljens historia kan indelas i två huvudperioder. Den första inföll under stiftaren, Christian VIII (identisk med Norges "sommarkonung" 1814 Christian Frederik) och dennes son Frederik VII, dvs 1841-63. Då utdelades 27 (12 till danskar) kända exemplar av inalles 56 präglade (utöver museiexemplar), nämligen åtta resp 19; den samtida listan gick förlorad vid Christiansborgs brand 1884 (jämte ditillsvarande riddarebiografier) och har tydligen ej kunnat suppleras med tidens pressuppgifter. Medaljen har hela tiden präglats

En ny skara myntsamlare, forts

förteckning över samlingen utgavs 1825. Katalogen tillkännager: "Efter Bokauktionen försäljes en samling Geografiska Cartor, Manuscripter, Musikalier, Aftryck af Cameer och Medailler, 40 medaillestämplar, några hundra encaderade Gravurer, ett parti graverade kopparplåtar, ett dito Gipser och Diverse samt en Camera". Dessutom försäldes en mindre myntsamling.

Staaf, Martin, född 1731 och död i Göteborg 1788. Hans titel anges som "oeconomie-directeur". Hans efterlämnade bibliotek och myntsamling såldes genom auktion 3 oktober 1788 i hans hus vid Stora hamnen i Göteborg.

Törnqvist, Johan, född 1783 och död 1836. Han var bokhandlare i Stockholm: i kompani med J. Utter 1805-1809 under firmanamnet Utter & Co; med Abraham Törnqvist 1810-1818 och ensam 1818-1836.

Johan Törnqvist får räknas bland de största myntsamlarna i Sverige under tidigt 1800-tal. När han i femtioårsåldern avled 1836 kontaktade släkten den unge Bror Emil Hildebrand, som samma år hade utkommit med en tryckt förteckning över livmedicus dr JP Westrings myntsamling, för att få den Törnqvistska myntsamlingen katalogiserad. Man insåg att en myntsamling inbringar mer pengar om den är ordentligt katalogiserad inför auk-

tionen. Mitt under arbetet avled Hildebrands chef, riksantikvarien JG Liljegren, och han fick som nyinstallerad riksantikvarie m m mycket att stå i. År 1838 förelåg det färdiga arbetet: *Katalog öfver framl. bokhandlaren J. Törnqvists efterlemnade dyrbara samling af svenska m.fl. mynt och medaljer*. Hans mynt- och medaljsamling innehöll sammanlagt 1.717 nummer tillsammans med 19 nummer numismatiska böcker.

Wendelius, Jacob, födelseåret är okänt, men han avled 1754. Han var ritare vid "Kongl. Antiquitets Archivum" år 1729 och blev 1741 ritmästare i Uppsala. Wendelius samlade på allehanda ting. Han efterlämnade

med 37 mm diameter (motsvarande "storlek" mellan 9:e och 10:e i Sverige), således en förhållandevis stor "bröstmedalj". Av dessa utdelades tio i guld med band (från 1858) — det sedan 1845 knäsatte "dannebrogbandet" (ej att förväxla med Dannebrogsoordens band, stundom "särskild utmärkelse" för vissa medaljer) — och två därav med krona, 16 i guld "uden øsken", dvs utan band (en därav vid okänd tidpunkt tilldelad "bæretilladelse") samt en silvermedalj. Efter ett långt uppehåll under Christian IX konfirmerades medaljen 1906 av Frederik VIII och har sedan dess utdelats — alltid i guld med band men utan krona — inalles 128 gånger, varav till 94 danskar (en utesluten efter kriget). Detta gör ett årsgenomsnitt på 1,5, men den har under senare decennier blivit allt sällsyntare. Till jämförelse har Litteris alltsedan Gustaf V:s trontillträde utdelats 380 gånger och dessförinnan i minst 375 kända fall.

I inledningen presenteras för första gången medaljen "Merito", utdelad 1814-39 till 32 personer.⁹⁾ Varje mottagare består en resonerande biografi (endast 14 sakna porträtt), som hade vunnit i stringens, om vissa "hårddata" som "medaljgrad" (se ovan) och andra dekorationer med vedertagna förkortningar redovisats separat i ingressen jämte fullständigare persondata. Likaså borde personregistret ha kompletterats med överskådliga medaljlängder; nu får man använda bokens huvuddel för grundläggande uppgifter. Intressanta skildringar erbjuda de 25 självbiografier, som avsluta boken och — enligt dansk tradition — sedan 1981 även avkrävas danska medaljinnehavare.

Man får hoppas, att även resterande danska belöningsmedaljer få en motsvarande, gedigen behandling.

"samlings af böcker, ritningar och kopparstycken, manuscripter, mynt samt naturalier och konststycken". Allt såldes på auktion i Stockholm 24 november 1762. Wendelius ägde även en rad numismatiska böcker. Vi vet att han ibland hjälpte till med myntplanscher till olika myntböcker; kanske fick han behålla ett exemplar av varje verk som han medverkat i.

Willjamsson, Anna Maria, född Knape, födelseåret är okänt, men hon avled i maj 1767 i Göteborg. Hon var änka och titulerades krigsrådinna. Hon ägde ett stort bibliotek och en medaljsamling. Allt såldes på auktion "uti Madame Willjamssons hus vid Östra Hamnen" 5 augusti 1767.

⁹⁾ Utdrag ur 1813 års kungl brev till kammarkollegium (dr Torgny Lindgrens avskrifter i ATA):

174. Haga slott den 7 juli 1813.

Som hos Oss i underdånighet blifwit anmäldt, det Rusthållaren Olof Jonsson i Klagstorp af Malmöhus Län wid tillfälle af senast förefallne händelser räddat en Dansk Soldat, som warit i Sjönöd, och at Danska Regeringen därför tillsändt bemälte Rusthållaren en Medaille, hwilken på Nädig Befallning blifwit åter-sänd; Så hafwe WJ med afseende å bemälte Rusthållares berömrådiga förhållande, och på det han ej skall blifwa i saknad af den honom tillämnade belöning i Näder förordnat, det en Medaille af dem, som wanligen utdelas för wackra gerningar, skall honom tillställas, samt af aldeles lika wigt och finhet med den hwilken af Danska Regeringen blifwit översänd:

265. Haga slott den 5 okt. 1813.

Sedan kungl brevet den 7 juli (se ovan 174) har kammarkollegium "enär för verkställigheten här af mött det hinder at sistnämnde Medaille är på Nädig Befallning, återskickad, i underdånighet öfverlämnat till Vårt Nädiga godtfinnande om icke för Olof Jonsson må förfärdigas den Medaille, hwilken såsom belöning för vackra gerningar plägar utdelas och har til inskrift: Sui memores alios fecere merendo, samt består af bergfint silfver af två och ett halft lods wigt; — — — Härå länder Eder till Nädigt svar och behörig efterrättelse det VJ Eder ofwanberörde underdåniga hemställan i Näder bifallit.

— — Den danska medaljen har ej kunnat identifieras i ovan angiven litteratur, varför den här efterlyses.

Leif Pahlsson

Erik Gamby: Magnus Lagerberg - Museiman - Numismatiker - Kammarherre. 1991. 46 s, illustrerad. Göteborgs Numismatiska Förenings småskrifter nr 22, Box 5289, 402 25 Göteborg.

Detta är en mycket ingående skildring av Lagerbergs liv och leverne. Genomläsningen efterlämnar dock hos annälaren en stark känsla av obehag. Var det nödvändigt att offentlig "klä av" honom så här? Vad "nyttede" det till? Det synes mig ha räckt att placera en kopia av manuskriptet i Svenska Numismatiska Föreningens och Göteborgs Musei arkiv samt i släktarkivet.

Nuvarande och kommande generationer med numismatiskt intresse för medaljkonsten står nämligen främst i stor tacksamhetsskuld till Lagerberg för hans olika initiativ på detta område. Vad där bakom var hör blott historien till.

Det finns så mycket annat att ägna forskarnit åt inom vårt område. Jag tänker med tacksamhet på hur upprörd vår drottning blev, när hon fick lyssna på en föreläsning om Alfred Nobel, vari vissa avslöjanden gjordes med stöd av hans efterlämnade brev. Den rika bokfloran om Goethe har kunnat försvaras, därför att han skrev med sitt hjärteblod mot bakgrunden av sitt livs många upplevelser och hans många diktverk bäst kunde förstas härur.

NUF

Kungl Myntkabinettet

OBS!

Kungl Myntkabinettets museum är stängt tom 20 mars, öppnar åter söndag 21/3. Dock öppet söndag 21/2 (museidagen).

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00 mellan kl 9-11 och 13-15 för information.

Museet:

Tisdag - söndag 12-17
Måndag stängt

Besökstid: tisdag 13-16
ingång (tillfälligt) Storgatan 41

Besöksadress
(efter överenskommelse om tid per telefon): Storgatan 41

Postadress:
Box 5405, 114 84 Stockholm
Tel: 08-783 94 00

Litteratur:

Carlander, C.M, *Svenska bibliotek och exlibris*. Stockholm 1904.

Hildebrand, B. *C.J. Thomsen och hans lärda förbindelser i Sverige 1816-1837*. Vol I-II, Stockholm 1937-38.

Nathorst-Böös, E & Wiséhn, I, *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet. Numismatiska Meddelanden XXXVI*, Uppsala 1987.

Schück, H, *Kgl Vitterhets Historie och Antikviets Akademien. Dess Förhistoria och Historia*. VIII, Stockholm 1944.

Ian Wiséhn

*Friskt humör är
bättre än penningar.*

AUKTIONER

SVENSKA

- April 15-16 Stockholm, Auktionsverket
17-18 Stockholm, B Ahlström
Mynthandel
21 Stockholm, Svenska Numismatiska Föreningens auktion
- Endast för medlemmar!

UTLÄNDSKA

- Febr 10-13 München, Hirsch Nachf.
24-25 Zürich, Numismatica Ars Classica
- Mars 3 London, Glendining's
3-5 München, Partin Bank
10-12 Osnabrück, Künker
13 Bryssel, Elsen
13 Helsingfors, Holmasto
17-18 Sydney, Spink Noble
24 London, Glendining's
31 London, Spink
- April 1-2 Zürich, Spink Taisei
1-3 New York,
Bowers & Morena
14-16 Köln, Münz Zentrum
19-20 Maastricht, van der Dussen
21 London, Glendining's
27-28 Paris, Crédit del la Bourse
- Maj 5-7, 10 Frankfurt, Peus Nachf.
12 London, Glendining's
12-15 München, Hirsch Nachf.
15 Helsingfors, Holmasto
17-19 Frankfurt, Frankfurter Münzhandlung
24-25 Zürich, Leu Numismatics Ltd.
- Juni 9 London, Glendining's
12 Brüssel, Elsen
14-16 New York,
Bowers & Morena
16 London, Spink
23 London, Glendining's
- Juli 7 London, Glendining's
14-15 Melbourne, Spink Noble

MÄSSOR

SVENSKA

- Mars 27-28 Göteborg, FRIDSAM samlarmässa
April 24-25 Helsingborg, FRIMYNT 93

MYNTNYTT

Frankrike

EG:s grundare Jean Monnet har 1992 hedrats med två mynt, 100 francs i silver och 500 i guld (även i platina). Värdet anges även i ECU (100 francs = 15 ECUS).

FÖRENINGAR

ALINGSÅS NUMISMATISKA FÖRENING har möten första torsdagen i februari - april och oktober - december i Sparbankens filmsal kl 19.00. Upplysningar: tel 0302-130 69.

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollögården vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223-116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Möteslokaler Borlänge, Samlaren, biblioteket Borganäsvägen, Falun, Kristinegården, Kristinegatan 9-11. Uppl tel 0243-258 56.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING. Auktionsmöten med föredrag hålles andra måndagen i månaden kl 18.45 i Traktören (Tr), Köpmansgatan 20. Studiecirkelarna möts i klubblokalen (KL), Jungmansgatan 57, 18.30. Medaljcirkeln 1:a onsd och Fotocirkeln 3:e onsd. Antik- och Medeltidsektionen 4:e torsd och Utlandscirkeln sista sista tisd i månaden. GNF, Box 5289, 402 25 Göteborg. Kontaktman: Bo Nordell, 031-10 65 49 (dagtid). Anbud: Anders Falk, 031-13 31 41.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli - aug. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad utom juni-aug. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria tisdagen i varje månad (utom juni - augusti) kl 19.00 i SPF, S. Långgatan 39, Kalmar. Upplysningar: 0480-159 29, 703 43.

KARLSKOGA NUMISMATISKA FÖRENING har möten andra onsdagen i varje månad (utom juni, juli och aug.) kl 19.00 i S-E-Banken, Torget, Karlskoga. Auktioner vår och höst. Upplysningar 506 41 eller 365 39.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad i SPF-lokalen, Djulög. 51, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har mynträff första tisdagen i jan.-april, sept.-dec. Lokal: Åkersviksskolans matsal, N Järnvägsgatan, Sundsvall, kl 19-21. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060-55 64 18, 11 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING. Mynträffar med aktiviteter och auktion 10/2, 3/3 (årsmöte), 7/4, 5/5 i "Utbildningshuset", Åkergr. 1, Lund. Upplysningar: vard 046-14 43 69 kvällar 046-13 46 47.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451-132 88.

NOLA MYNTKLUBB har möten 3:e tisdagen varje månad augusti - april, utom december. Lokal: Nolaskolan sal 316, Örnköldsvik. Uppl. tel 0660-166 48 eller 0660-402 20.

NORRKPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj - augusti i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö sista tisdagen i varje månad utom dec, juni - juli. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00 - 09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli - augusti). Lokal: Valbo Kommunhus. Upplysningar: tel 026-18 18 36.

SIGTUNA MYNTKLUBB, Klubblokalen öppen helgfri onsd 13.00-17.00 sept - maj (auktionsobjekt och bibliotek). Uppl 08-590 381 90.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj - augusti) i Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30-21.00. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Helsingborg. Upplysningar: tel 013-1222 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni - augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19-21 under september - maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING Lokal: Servicehuset Bagaren, Hertig Johansgatan 22 A, Skövde. Upplysningar: tel 0500-808 50 (Thord Lund).

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB. Möten på Folkare fotoklubb, Teleg. 19, Avesta. Upplysningar: tel 0226-562 78.

TRELLEBORGS MYNTKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Sparbanken Skånes samlingsal, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410-241 31.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna, kl 19.00 andra tisdagen i varje månad utom juni, juli, augusti och december. Upplysningar: tel 0755-102 03.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA har möten 16/2 (auktion) Skandia, 16/3 (årsmöte och föredrag), 20/4 (föredrag). Tid: 19.00. Upplysningar: 018-54 97 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING har sammanträden i Röda Korsets lokaler, Hovsg 11, Växjö. Upplysningar: 0470-731 14, kvällstid.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten första torsdagen varje månad oktober - maj kl 19.00. Gamla Bangatan 45, Ludvika.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten i M-lokalen, Järntorgsgatan 3. Upplysningar: tel 019-13 52 13.

Prenumeration på Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Om Du är medlem i SNF eller till NNU ansluten förening kan Du prenumerera på denna intressanta, populärt avfattade tidskrift, som innehåller artiklar på danska, norska eller svenska, myntsamlarnytt, recensioner samt auktionslistor från de danska och norska föreningarna (endast medlemmar till Nordisk Numismatisk Union anslutna föreningar kan lämna anbud). Tidskriften, som redigeras i Köpenhamn, utkommer med 8 nr om året.

För våra medlemmar åtar sig Svenska Numismatiska Föreningen att ordna prenumerationen, för närvarande 90 kr om året. Sätt in beloppet på SNF:s postgiro 15 00 07-3 och skriv "NNU" på talongen.

Om du vill ha provexemplar ring kansliet 08-667 55 98 (vardagar onsdags 10.00-13.00) eller skriv till Banérgatan 17 nb, 115 22 Stockholm.

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm
Telefon 08-662 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

AUKTIONSVERKET
STOCKHOLM

Specialauktion frimärken och mynt 15-16 april 1993

Vi söker högklassiga frimärken,
vykort, brev, mynt, medaljer, ordnar,
aktiebrev och numismatisk litteratur.

Välkommen att kontakta
Olle Holden, tel 08-14 24 40.

Sista inlämningsdag
fredagen den 26 februari.

AB Stockholms Auktionsverk
Jakobsgatan 10, Box 16256, 103 25 Stockholm

2 KR 1878 MED OCH

2 KR 1900 SPEGELGLANS

AUKTION 47

17 APRIL

Med bland annat Eric Månssons myntsamling Oskar II och Gustav V.
En komplett årtalssamling 1873-1950 i hög kvalitet med många spegelglans exemplar.

5 ÖRE 1910

5 ÖRE 1927

Katalog erhålles enklast genom insättande av 100:– på postgiro 3003-1.

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Kungsgatan 28-30

Box 7662 • 103 94 STOCKHOLM

Tel: 08-10 10 10 • Fax: 08-11 30 75